

Univerzita Karlova v Praze

Filozofická fakulta

Ústav informačních studií a knihovnictví

DIPLOMOVÁ PRÁCE

Bc. Monika Petřeková

Manželé Tofflerovi a informační politika

The Tofflers and Information Policy

Praha 2012

Vedoucí práce: Doc. Rudolf Vlasák

Poděkování

Zde děkuji vedoucímu práce Doc. Rudolfu Vlasákovi za odborné vedení práce a cenné rady a připomínky.

Prohlašuji, že jsem diplomovou práci vypracovala samostatně, že jsem řádně citovala všechny použité prameny a literaturu a že práce nebyla využita v rámci jiného vysokoškolského studia či k získání jiného nebo stejného titulu.

V Praze, dne 4. prosince 2012

.....

Bc. Monika Petřeková

Abstrakt

Předkládaná diplomová práce mapuje dílo manželů Tofflerových a především jejich pohled na roli informací a informační politiky ve společnosti třetí vlny. Podle Tofflerových prošlo lidstvo třemi vývojovými vlnami, pro které jsou charakteristické používané výrobní prostředky. První vlna byla zemědělská, druhá industriální a nyní se lidstvo nachází v informační, kde jsou hlavním hybatelem ekonomiky informace. Proto je nutné vytvořit strategie přístupu k informacím, informačním technologiím a informačním kanálům.

Klíčová slova:

informační politika, informační společnost, třetí vlna, šok z budoucnosti, vliv ICT

Abstract

The presented Master's thesis describes the work of the Tofflers and it is primarily about their view of information and information policy. According to the Tofflers, the human race went through three developmental steps that are characterized by the used resources of production. The first wave (which is how the Tofflers call the steps) was agricultural, the second wave industrial and now the human race is in information wave, where information is the main economic driver. Because of this fact, it is necessary to develop strategies for access to information, information technologies and information channels.

Keywords:

information policy, information society, the third wave, future shock, influence of ICT

OBSAH

ÚVOD.....	8
1 ŽIVOT MANŽELŮ TOFFLEROVÝCH	10
1.1 Biografie	10
1.2 Význam manželů Tofflerových	12
2 DÍLO.....	15
2.1 Tvůrčí spolupráce manželské dvojice	15
2.2 Bibliografie	16
2.2.1 Future Shock.....	16
2.2.2 The Culture Consumers.....	19
2.2.3 The Eco-Spasm Report.....	19
2.2.4 The Third Wave	20
2.2.5 Previews & Premises.....	24
2.2.6 The Adaptive Corporation.....	25
2.2.7 Powershift.....	26
2.2.8 War and Anti-War.....	27
2.2.9 Creating a New Civilization	28
2.2.10 Revolutionary Wealth	29
2.3 Obecná charakteristika díla.....	29
2.3.1 Zařazení Tofflerových mezi další teoretiky.....	31
3 INFORMAČNÍ POLITIKA V DÍLE MANŽELŮ TOFFLEROVÝCH	33
3.1 Informační politika.....	33
3.1.1 e-Government	37

3.1.2	Informační společnost	38
3.1.3	Informační společnost a Evropská unie.....	41
3.1.4	Informační politika České republiky.....	43
3.1.5	Informační politika USA	48
3.1.6	Informační propast	50
3.2	Informační politika třetí vlny.....	51
3.2.1	The social decision-making	55
3.2.2	e-Business	57
3.2.3	Electronic cottage.....	59
3.2.4	Komunikační média	62
3.2.5	Sféry informační politiky podle Tofflerových.....	66
3.2.6	Vzdělávání	71
3.2.7	Aktuální dění optikou Tofflerových.....	73
	ZÁVĚR.....	77
	Soupis použité literatury.....	79

ÚVOD

V dnešní nestálé době plné změn a krizí je dílo manželů Tofflerových unikátní svým optimismem a blízkostí člověku. Přináší nový pohled na zákonitosti, ve kterých dnešní společnost žije, a překážky, se kterými se vyrovnává. Zasahuje tak širokou škálu témat a s jeho odkazem se střetáváme téměř dennodenně už jen tím, že si ráno zapneme internet a zkontrolujeme email a facebook. Vždyť právě Tofflerovi již v 70. letech předpověděli narůstající význam informačních technologií a jejich přímý vliv na člověka, potažmo na celou společnost.

Předkládaná diplomová práce se v první části soustředí na představení manželského páru, který tvoří také nedílnou autorskou dvojici. Kromě profesních zlomů uvedu i některé z čistě osobních, které měly jistě také vliv na oba autory. Naváže kapitola o díle Tofflerových, která kompletně mapuje jejich tvorbu od počátku 70. let až do současnosti. V rámci představení jednotlivých děl jsou vysvětleny i základní teorie a myšlenky, které se do jisté míry v dílech překrývají, a celé dílo se tak díky tomu vzájemně doplňuje a působí celistvě. Závěr této kapitoly tvoří obecná charakteristika a zařazení Tofflerových mezi další teoretiky.

V poslední kapitole je představen pojem informační politika a informační společnost a pohled na tuto problematiku na úrovni Evropské unie, USA i České republiky.

Stěžejní je závěr kapitoly, kde jsou představeny úvahy Tofflerových o změnách v uplatňování informačních technologií, které přinese třetí vlna, potažmo které změny již proběhly a jak se projeví na informační politice. Za tímto účelem jsem vybrala šest tematických okruhů (the social decision making, e-business, elektronická vesnice, média třetí vlny, sféry informační politiky, vzdělávání a aktuální dění), kterými se Tofflerovi zabývají, a ty jsem hlouběji rozebrala.

Všech šest okruhů plně souvisí s informační politikou a odráží se také ve většině koncepcí USA i Evropské unie, které se je snaží rozvíjet a podporovat, protože si

velice dobře všechny státy uvědomují, že nové technologie, a především lidé, kteří je dokážou efektivně využívat, jsou klíčem ke konkurenceschopnosti a ekonomické prosperitě.

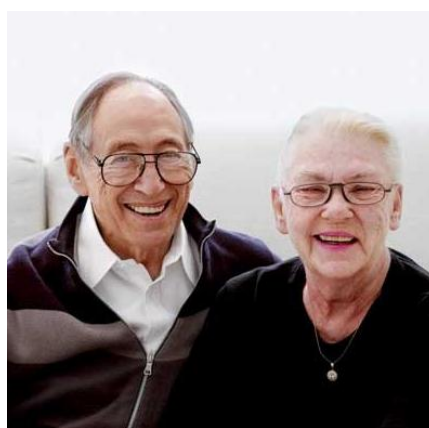
Tím, že zásadní část díla vznikla v 70. – 80. letech, můžeme do jisté míry říci, které z prognóz se již vyplnily a které ne. Ačkoli se Tofflerovi nikdy nezaměřili přímo na informační politiku, tak sama podstata třetí vlny je v informacích, nových informačních technologiích a decentralizovaných informačních kanálech umožňujících rozmanitou komunikaci a také v úloze a strategii státu, jak tyto technologie podporovat a rozvíjet.

1 ŽIVOT MANŽELŮ TOFFLEROVÝCH

Manželé Tofflerovi jsou významné osobnosti 20. století. Svým dílem se zapsali do historie a svými názory ovlivnili přední osobnosti 20. století i vývoj celých vědních oborů. Rozpoznali a popsali nepřehlédnutelné změny, které nás provází v každodenním životě a které mají vliv na celosvětové dění.

1.1 Biografie

Alvin Toffler (na obrázku č. 1) se narodil 4. října 1928 v New Yorku jako potomek polských židovských imigrantů. O rok později tamtéž se narodila i jeho žena Heidi (tamtéž), celým jménem Adelaide Elizabeth Farrell, která má také židovský původ. Jejich dílo zastínilo jakékoli zmínky o jejich dětství či dospívání i

Obrázek č. 1: Manželé Tofflerovi

přesto, že muselo mít na jejich osobnosti výrazný vliv. Například Alvin uvádí jako svou první práci výpomoc v prádelně, kterou vykonával již kolem svého desátého roku (CLARK, 2006). Za největší zvrát ve svém životě, daleko důležitější než práce nebo cokoli jiného, ovšem Alvin označuje setkání a svatbu s Heidi. Poznali se jako studenti Newyorské univerzity v roce 1948, on jako student angličtiny a ona lingvistiky. Od tohoto data jsou jejich životy pevně spojeny osobně i pracovně a v roce 1950 se namísto dalšího studia vzali a odstěhovali na příštích 5 let na střeozápad.

Společně pracovali v továrně jako tzv. modré límečky, Alvin jako montér a svářeč a Heidi ve slévárně hliníku. Blíže se tak dostali k práci na montážní lince a masové průmyslové výrobě, o které se ve svém díle často zmiňují. Alvin se k této době vrací v rozhovoru pro magazín Forbes: „*Plně jsme porozuměli kritice*

průmyslového věku, ve kterém jsme pouze přívěsek stroje, který udává tempo“ (CLARK, 2006).

Od poloviny 50. let pracoval Alvin jako editor a nezávislý autor. Komentoval události z Washingtonu a Bílého domu pro několik novin a magazínů, například Pennsylvania Daily. Heidi mezitím pracovala v odborné knihovně zaměřené na obchod a behaviorální vědu. V roce 1954 se jim narodila dcera Karen.

V roce 1959 Alvin přijal nabídku magazínu Fortune a vrátil se s rodinou do New Yorku, kde pracoval jako redaktor, později zaměřený na ekonomiku a management. Dalším milníkem v jeho kariéře byla zakázka pro společnost IBM. Ta si u něj zadala provést výzkum na téma *Dopad počítačů na společnost a organizace*. I další práce pro významné korporace Xerox a AT&T hrály důležitou roli v Tofflerově kariéře. Díky těmto zakázkám se dostal do styku s počítačovými odborníky a vědci, i samotnými telekomunikačními nástroji, u nichž rozpoznal velký potenciál nejen pro řízení podniků, ale pro celou společnost.

V letech 1965-67 Alvin působil na New School for Social Research v New Yorku a také začal pracovat na díle, které později nazve *Šok z budoucnosti*¹. V roce 1969 se stal hostujícím profesorem na Cornell university. Pokračoval ve své redaktorské práci a publikoval v časopisech jako Life, Reader's Digest, New York Times Magazine, Saturday Review, New Republic a Nation.

V nadcházejících sedmdesátých a osmdesátých letech manželé napsali a publikovali svá nejznámější díla a díky jejich čtivé formě a neotřelým myšlenkám se stali populárními téměř na celém světě. Stali se také poradci a inspirátory politiků napříč politickým spektrem a inspirovali nejen je, ale i řadu businessmanů, psychologů či sociologů. Při prezentaci svých knih a přednášek procestovali manželé celý svět.

¹ viz. kapitola 2.1.1.

V roce 1996 založili společně s Tomem Johnsonem, americkým ekonomickým analytikem, poradenskou firmu Toffler Associates, která uplatňuje mnohé z myšlenek, které Tofflerovi popsali ve svém díle. Jedná se především o spolupráci podniků, neziskových organizací, vlády Spojených států amerických i dalších zemí, jako je Jižní Korea, Singapur, Mexiko či Austrálie.

Rok 2000 znamenal pro Tofflerovi rodinnou tragédii, když jim zemřela jejich jediná dcera Karen (Anon, 2000). Nyní žije Alvin v Los Angeles a i v novém tisíciletí má stále co říci ke světovému dění, což komentuje nejen v řadě rozhovorů, ale především na sociálních sítích facebook a twitter, kde je aktivním uživatelem. Sám je tak příkladem člověka, který dokáže reagovat na změny, dokáže se jim přizpůsobit a přijmout nové technologie, které tyto změny přinášejí.

1.2 Význam manželů Tofflerových

Tofflerovi si získali obdiv i přátelství mnoha významných světových představitelů i milionů čtenářů po celém světě. Nejen přívětivou formou jakou své postřehy prezentují, ale především svou schopností předvídat společenské změny na základě drobných událostí, nuancí, které ostatní mohou brát jako samozřejmost, jako něco, co se děje samovolně bez dalšího kontextu. Tofflerovi ovšem tento kontext ve svém díle dokázali zaznamenat a najít spojitosti mezi zdánlivě nesourodými společenskými změnami.

Za jeho neotřelá díla bylo Alvinu Tofflerovi uděleno mnoho prestižních ocenění (Anon., 2011):

- Hostující profesor na Cornell university
- Přednášející na New School for Social Research
- Hostující vědec na Russell Sage Foundation
- Držitel knižní ceny McKinseyho nadace za Přínos manažerské literatuře
- Člen Americké asociace pro rozvoj vědy
- Člen Mezinárodního institutu pro strategická studia

- Držitel prestižní francouzské ceny za nejlepší zahraniční dílo Prix du Meilleur Livre Etranger
- Jmenován „Důstojníkem řádu umění a literatury“ Officier de L'Ordre des Arts et Lettres
- Držitel řady čestných doktorátů

Ačkoli Heidi stále zůstává ve stínu svého manžela, je taktéž významnou individualitou, které inspirovala řadu čtenářů a získala zato následující ocenění:

- Působí jako mimořádná profesorka na Institutu pro národní strategická studia při Univerzitě národní obrany ve Washingtonu
- Členka poradní rady Centra pro globální komunikace v Tokiu
- Držitelka Medaile prezidenta Italské republiky pro své sociální myšlení
- Slouží v poradním výboru Rozvojového fondu OSN pro ženy (UNIFEM)
- Držitelka řady čestných doktorátů

V roce 2006 navíc společně získali další ocenění své práce Cenu nezávislosti Brownovy univerzity, udělovanou významným osobnostem.

Výčet ocenění však ani z daleka nemůže obsáhnout, jaký vliv knihy manželů Tofflerových měly a stále mají na čtenáře po celém světě. Byly čteny čelními představiteli zemí po celém světě, a to bez ohledu na politickou příslušnost, například: Hugo Chavez – venezuelský prezident, Kim Dae Jung – bývalý prezident Jižní Koreje či bývalý zástupce Malajsie Mahathir Mohammed. Jedním z dalších byl i Michail Gorbačov, s nímž se Toffer společně se skupinou dalších západních intelektuálů setkal v roce 1986 v Kyrgyzstánu. Společně tehdy založili první nevládní a nekomunistickou organizaci v Sovětském svazu od roku 1917.

Velice populární bylo dílo manželů Tofflerových v Asii, především Číně, kde se kniha Třetí vlna stala druhou nejprodávanější, a to v době, kdy Čína odstartovala svůj hospodářský vzestup. Také díky tomu byli manželé zařazeni časopisem

People's Daily mezi 50 cizinců, kteří měli zásadní vliv na podobu dnešní Číny (Anon, 2008).

A v neposlední řadě ovlivnilo politiky Spojených států amerických, kteří se hlásili k myšlenkám Tofflerových, a to především za éry Billa Clintona a viceprezidenta Ala Gora.

2 DÍLO

Za velkými autorskými jmény stojí vždy především jejich díla, u manželů Tofflerových se nejedná o rozsáhlé dílo, ale svou kvalitou, obsahem i popularitou se řadí rozhodně k nejvýznamnějším sociologickým spisům 20. století.

2.1 Tvůrčí spolupráce manželské dvojice

Ačkoli jistě výraznější osobností manželské dvojice je Alvin Toffler, tak pro účely této práce a plně v souladu s tím, jak Alvin své dílo prezentuje, bude popsáno jako společné dílo obou manželů. Důvodem k tomu je především jejich celoživotní vztah, který překročil běžné manželské soužití a přerostl do pracovní a partnerské spolupráce.

Již od prvního díla v roce 1970 *Šok z budoucnosti* Alvin přisuzuje své ženě větší podíl na konečné podobě díla než pouhé poradenství, a to i přesto, že jako autor je uveden pouze on. Tento paradox vysvětluje prodejní strategií 70. let, kdy uvedení ženy jako spoluautorky by mohlo mít negativní dopad na prodejnost knihy. Pozdější změna by zase mohla poškodit již zavedené jméno Alvin Toffler. Pravdou ovšem zůstává, že Heidi stála ve stínu svého muže až do vydání *Války a antiválky* v roce 1995, kdy byla poprvé uvedena jako spoluautorka. V rozhovoru pro *The New York Times* Heidi o svém vztahu s manželem říká: *„Al chce být oblíbenější než já a necítí takové přesvědčení jako já. A možná je tohle jeden z důvodů, proč máme tak dobrý vztah“* (DREIFUS, 1995)². Nepřímo tak přiznává, že sama po uznání netouží a role v pozadí je jí bližší. Navíc tímto výrokem také poukazuje na jedno z tajemství jejich manželského úspěchu, a to fakt, že se v mnohých věcech doplňují místo toho, aby spolu soutěžili.

² vlastní překlad

A právě pro tuto vzájemnou spolupráci a celoživotní polemiky, které spolu manželé vedou, je velice obtížné rozlišit, které myšlenky komu přísluší. To je hlavní důvod toho, proč jsou následující díla popsána jako společná díla manželů Tofflerových bez ohledu na to, že jako autor je u mnohých z nich uveden pouze Alvin.

2.2 Bibliografie

Následující podkapitola *Bibliografie* je kompletním přehledem díla manželů Tofflerových. Pro rozbor jednotlivých svazků jsem se rozhodla z důvodu úplnosti a přehlednosti, protože až na 3 výjimky žádné z 10 děl nevyšlo v českém jazyce a u nás tak chybí systematický přehled.

V této kapitole jsou charakterizována a posuzována jednotlivá díla, s přihlédnutím ke skutečnosti, že nejvýznamnější částí díla je trilogie *Šok z budoucnosti*, *Třetí vlna* a *Powershift*, jejíž části vycházely přesně s desetiletým odstupem od roku 1970 a staly se celosvětovým bestsellerem. Dílo jako celek nabízí různé pohledy a teorie na změny, které provází 21. století a se kterými se civilizace musela vyrovnat a do značné míry stále vyrovnává. Svazky této trilogie lze ale číst i jednotlivě. V České republice nevyšla celá série, pouze první svazek *Šok z budoucnosti* (1992), dále zjednodušený výtah nejdůležitějších myšlenek *Nová civilizace: třetí vlna a její důsledky* (2001) a spíše okrajové dílo *Válka a antiválka* (2002).

Trilogii je v následujícím souhrnu věnována největší pozornost, ale zařazeny jsou pro úplnost a přehlednost i méně známé práce, například *The Eco-Spasm Report* nebo *The Adaptive Corporation*.

2.2.1 Future Shock (TOFFLER, 1992)

Kniha poprvé vyšla v roce 1970 v USA, u nás pak v roce 1992 v nakladatelství Dokořán. Dvacetiletý odstup ovšem vzhledem k českému vývoji před rokem 1989

není překážkou, kniha u nás naopak byla vydána právě včas, aby naši společnost mohla varovat a připravit na porevoluční změny.

V roce 1965 Toffler poprvé zmínil termín *šok z budoucnosti* a pět let podle svých slov strávil rozhovory s nejrůznějšími lidmi ze všech společenských vrstev, oborů, věkových kategorií, aby se dozvěděl více o jejich zkušenostech se změnami a jejich strachu z budoucnosti. Po pěti letech vydal tuto knihu s cílem pomoci nás připravit na nevyhnutelné změny, kterým lidstvo čelí a předejít šoku z nich.

Základní osou knihy je dopad změn týkajících se především nových technologií na jedince a jeho schopnost přizpůsobení. Množství změn je ilustrováno na celé řadě příkladů z každodenního života a situací. Odráží se v produktech a službách, které jsou na trhu, v práci, životním stylu, přístupu k rodině i přátelům, ale především ve své všudypřítomnosti a stálosti. Změny, se kterými se člověk musí vyrovnávat, tak přeměňují instituce, žebříčky lidských hodnot a vytrhávají jedince z hluboce zažitých modelů a vzorů, které sdílely předešlé generace. Autor se v souvislosti s touto změnou pozastavuje nad tím, jak málo víme o lidské adaptabilitě a kolik změn je pro člověka vůbec snesitelných.

Hlavními atributy naší superindustriální společnosti, které v důsledku vedou k již zmiňované změně, jsou **pomíjivost, novost a rozmanitost**. Pomíjivost je dána nestálostí věcí, vztahů i míst v našem životě, které předešlé generace provázely mnohdy celý život. Příval spotřebních předmětů, instantních jídel, krátkodobých vztahů i věčné stěhování a změny povolání vyvolávají silné nároky na jedince a jeho schopnost obstát. Novost, se kterou se dnešní člověk dennodenně vyrovnává, je dalším průvodním jevem superindustriální společnosti. Ruku v ruce s novostí a pomíjivostí jde rozmanitost, která bují a přináší další a další možnosti výběru pro lidi ve všech složkách lidského života. „*Spojení těchto tří faktorů – pomíjivosti, novosti a rozmanitosti – připravuje scénu pro historickou krizi adaptace, která je námětem této knihy: pro šok z budoucnosti*“ (TOFFLER, 1992 str. 128).

Na otázku, jak v této nestálé době obstát a jak se vyrovnat s jejími atributy, tedy jak čelit šoku z budoucnosti, odpovídá šestá a závěrečná část knihy Strategie pro přežití. Jedná se o jakousi sebereflexi, vyhodnocení stávajícího životního stylu a zavedení kontroly nad množstvím novosti a množstvím rozhodnutí v našich životech. Konkrétním řešením zdánlivě nevýznamným, může být vytvoření tzv. **zón stabilit**, které podvědomě již někteří praktikují, jedná se například o stabilní dlouhodobé vztahy s lidmi, věcmi, určité tradice či osobní rituály, které odolávají pomíjivosti. Dalším řešením mohou být například **domy na půli cesty**, které slouží lidem v krizových životních situacích, třeba po propuštění z vězení, a snižují tak množství změny v jednom okamžiku.

To jsou jen některé příklady toho, jak čelit šoku z budoucnosti. Dalšími a daleko komplexnějšími jsou změny spojené s pojetím vzdělání a našeho přístupu k technologiím.

Ačkoli se může zdát, že po více než čtyřiceti letech od svého prvního vydání tato kniha již není aktuální, nic není vzdálenější od pravdy. Autoři svým nadhledem odkrývají příčiny jevů, se kterými bojujeme i ve 21. století. Člověk čelí šoku z budoucnosti bez ohledu na století, jen jeho míra zasažení tímto šokem se mění v závislosti na rychlostech změn a naše **800. generace**³ čelí nejrychlejším změnám ze všech předchozích generací. Je v zásadě irelevantní, jaké technologie šok způsobují, jestli se jedná o první počítače ze 70. let, nebo chytré mobilní telefony z prvního desetiletí 21. století, nejistota a šok přetrvávají.

Této knize jsou nejčastěji vytýkány nedostatky v rovině terminologické (BYSTRÍČAN, 2002). Užití samotného termínu „šok z budoucnosti“ i „superindustriální společnost“ v dokumentu neprovází jejich definování a jasné vymezení. Pojmy nabývají mlhavé podoby a k jejich vysvětlení slouží především příklady, které ovšem nejsou dále teoreticky zobecněny. Na druhou stranu je

³ Toffler vychází ze své teorie, že pokud bychom vydělili uplynulých 50,000 let průměrnou délkou života 62 let, současná generace je 800. generace lidí. (TOFFLER, 1992 str. 15)

svým lidským přístupem kniha čtivá a zajímavá i pro širokou veřejnost, což se odrazilo na její vysoké prodejnosti po celém světě.

Na základě této knihy byl natočen také stejnojmenný dokumentární film, ve kterém zazněly nejdůležitější myšlenky.

2.2.2 The Culture Consumers: A Study of Art and Affluence in America (TOFFLER, 1973)

Studie zaměřená na vztah Američanů ke kultuře byla napsána již v roce 1964, ale pozornosti se jí dostalo až po úspěchu knihy *Šok z budoucnosti*. Toffler si všímá především změny životního stylu mnoha Američanů, kteří se po skončení druhé světové války začali daleko více zajímat o kulturu a stali se z nich tak zvaní „*the culture consumers*“. Dále rozvíjí myšlenku, jaké jsou hodnoty těchto kulturních spotřebitelů, jaké mají vzdělání či náboženství, a především jaký mají zpětný vliv na kulturu, která se jejich působením stává masovou záležitostí.

2.2.3 The Eco-Spasm Report (TOFFLER, 1975)

Pět let po vydání *Šoku z budoucnosti* vyšla v pořadí třetí kniha s názvem *The Eco-Spasm Report*. Jedná se o rozšíření myšlenek, které Toffler uvedl ve svém článku *Po depresi*⁴, jenž vyšel v únoru 1975 v časopise *Esquire*. Kniha poté vyšla kvapně prakticky přes noc.

Samotný termín *Eco-Spasm* je zkrácení slovního spojení „spasmodic economy“, což volně přeloženo znamená opakující se nebo křečovitá ekonomika: „*náhodné sblížení jistých kritických událostí, které se nevyskytly současně*“ (LA ROSSA, 1979)⁵. Do jisté míry tento termín napovídá, že kniha se tentokrát zabývá ekonomikou. Toffler opět navazuje na svou teorii vln a nabádá ekonomy, aby se

⁴ anglicky *Beyond Depression*

⁵ anglicky „*the random convergence of certain critical events that have not occurred simultaneously – so far*”

při své práci neomezovali pouze na evidenci ekonomických ukazatelů, ale aby brali více v potaz důsledky sociálních procesů, například vzdělávání nebo práci v domácnosti. Zároveň předkládá možný scénář toho, jak transformovat současnost do budoucnosti. Kniha se vztahuje především k tehdejší nejbližší budoucnosti, tzn. konci 70. a začátku 80. let.

2.2.4 The Third Wave (TOFFLER, 1980)

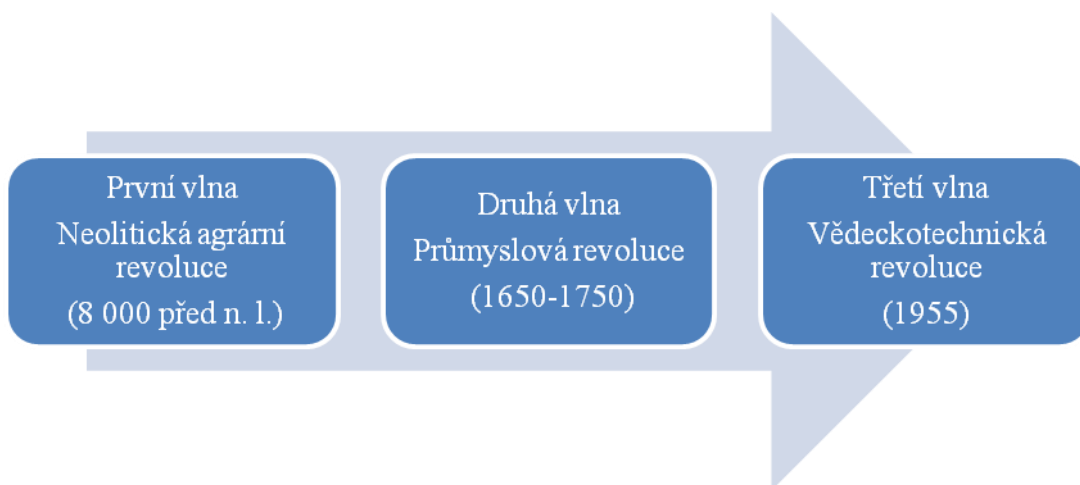
Druhá část trilogie vyšla v roce 1980 pod názvem Třetí vlna: revoluce, která změní naše životy⁶. Kniha je rozdělena do 4 základních kapitol: Kolize vln (*A collision of waves*), Druhá vlna (*The second wave*), Třetí vlna (*The third wave*) a Shrnutí (*Conclusion*).

Kniha rozvíjí myšlenky, které zazněly již v Šoku z budoucnosti a nabízí jiný úhel pohledu na změny, které nás provázejí. Více než na jedince se ovšem zaměřuje na celou společnost a přináší jednu z mnoha periodizací lidských dějin, která si klade za cíl rozčlenění dějinného vývoje do dílčích etap, jež nazývá vlny, což má symbolicky vyjádřit jejich dynamický charakter; vlny na sebe narážejí, rozlévají se a mizí, aby byly vzápětí nahrazeny jinými; přichází tak s **teorií vln**. Podle ní je naše generace poslední generací druhé a první generací třetí vlny a jak autor tvrdí: „*Pokud to konečně pochopíme, spousta zdánlivě nesmyslných událostí se vyjasní a objeví se obecné vzorce změn*“ (TOFFLER, 1980 str. 14)⁷.

V následující části jsou časově vymezeny a charakterizovány jednotlivé vlny. U každé je důležité připomenout, že na ně nelze pohlížet jednostranně a že se částečně překrývají. Orientační chronologické vymezení vln je graficky vyjádřeno na obrázku číslo dvě.

⁶ anglicky *The Third Wave: The Revolution that will change our lives*

⁷ vlastní překlad

Obrázek č. 2: Chronologické vymezení vln

První vlna

Někdy také označována jako zemědělská nebo agrární započala přibližně 8 000 let před n. l. neolitickou agrární revolucí, kdy se potulné skupiny a kmeny živící se převážně sběrem a lovem začaly usídlivat a žít se zemědělstvím. Půda se tak stala základem ekonomiky, kultury i moci. Ekonomika byla vysoce decentralizovaná, každá komunita byla téměř výhradně samozásobitelská.

Druhá vlna

Industriální vlna, která započala průmyslovou revolucí a rozšířením parního stroje, stvořila industriální společnost. Ta je charakteristická masovým stěhováním z venkova do měst, přesunem práce z polí a domovů do továren, pásovou výrobou, vznikem nadnárodních korporací a státních útvarů s přebujelou byrokracií. Ovšem hlavními rysy, které Toffler uvádí, jsou:

Standardizace – dělba práce a masová výroba umožnily továrnám chrlit identické výrobky a identické služby. Podkladem pro to byla standardizace procesů, materiálu, měrných jednotek, strojů atd. na mezinárodní úrovni.

Synchronizace – vysoce organizovaná industriální společnost potřebovala synchronizovat své aktivity v čase, a to nejen při práci v továrnách, ale i ve školách, při výběru přestávek i dovolených. Vrcholem synchronizace je tzv. „prime time“ v televizním vysílání.

Specializace – lidé se začali úzce specializovat na daný obor či přímo úkon, např. při výrobě produktu v továrně.

Koncentrace – na rozdíl od první vlny, kde bylo místo výkonu práce, především pole, rozprostřeno téměř pravidelně, ve druhé vlně byla práce soustředěna do pár míst, do továren. Stejně tak podíl na trhu byl koncentrován pouze mezi několik korporací.

Maximalizace – během honby za neustálým růstem a převyšováním plánů byla společnost svědkem i dalších důkazů maximalizace, např. nadvlády velkých nadnárodních společností či překonávání různých rekordů včetně nejvyššího mrakodrapu světa.

Centralizace – posledním rysem je centralizace, která byla známa již z první vlny, kde byla vláda soustředěna do rukou monarchy nebo církve do rukou papeže, ovšem až s příchodem druhé vlny byla dovedena k dokonalosti. Jako klasický příklad uvádí autoři železnici, která měla centralizovanou dopravní síť, ale také centralizované vedení a striktní hierarchii zaměstnanců.

Všechny tyto rysy, jak Toffler uvádí v následujícím citátu, vedly k vytvoření příhodných podmínek pro rozvoj velkých organizací: „*Vytvořily některé z největších, nejzkratnějších, nejmocnějších byrokratických organizací, které svět kdy spatřil*“ (TOFFLER, 1980 str. 60)⁸. A pokračuje tím, že jedinec tak uvízl v tzv. Kafkově světě mega-organizací. Příhodně tyto instituce popsal také Ulrich Beck: „*Instituce na překonávání problémů se stávají institucemi na způsobování*

⁸ vlastní překlad

problémů“ (BECK, 1997). Nutno ovšem podotknout, že bez těchto přísně kontrolovaných organizací by průmyslová revoluce a celá následující éra průmyslového věku nemohla dost dobře existovat.

Třetí vlna

Superindustriální neboli postindustriální vlna nastala s příchodem vědeckotechnické revoluce a především pak momentem, kdy byl v USA poprvé počet tzv. „bílých límečků⁹“ vyšší než „modrých límečků¹⁰“. Tedy pracovníci v administrativě, službách, technologové, plánovači, ekonomové atd. převýšili svým počtem dělníky. Ne náhodou je to také období, kdy se objevuje první počítač, komerční lety, antikoncepční pilulky a mnoho dalších inovací.

Informace a duševní práce se staly součástí produkčního procesu a svůj podíl dále zvyšovaly s použitím informačních a komunikačních technologií.

Uvědomění si toho, že se nacházíme na rozhraní dvou vln, kde máme technologie třetí vlny v prostředí institucí, byrokracie a myšlenkových stereotypů druhé vlny, nám může lépe porozumět politickým a sociálním konfliktům kolem nás: *„Pochopení toho je tajemství k porozumění většiny politických a sociálních konfliktů, které nás obklopují“* (TOFFLER, 1980 str. 14)¹¹.

Kolize vln pak není chápána jako konflikt ideologií (kapitalismus vs. komunismus), sociálních tříd, etnik nebo národů, ale jako těch, kteří jsou otevřeni změně, a těch, kteří slepě lpí na minulosti. Logicky největší pozornost už podle názvu věnuje nástupu třetí vlny, tedy tomu, jakým směrem všudypřítomné změny směřují.

⁹ anglicky white collars

¹⁰ anglicky blue collars

¹¹ vlastní překlad

Počítač a potažmo veškeré technologie jsou zde představeny jako ústřední nástroj umožňující tuto změnu - vytvoření nových pracovních míst, nejlépe vykonávaných z domova, nových demasifikovaných médií, nové společnosti, nového životního stylu, nové role producenta a konzumenta. Standardizace, specializace, synchronizace, koncentrace, maximalizace a centralizace, které 300 let charakterizovaly industriální vlnu, čelí individuálním potřebám a přístupům miliard lidí na zemi.

Knize lze vytknout přehnané používání novotvarů (ad-hocracy, de-massified media, prosumer) a subjektivních přídavných jmen (fantastický, oslnivý, dechberoucí), dále zjednodušování historie či časté opakování myšlenek (BELL, 1982). To ovšem nic nemění na faktu, že autor vidí dál do budoucnosti než ostatní a vytvořil jednu z nejlepších sumarizací přicházejících technologických změn a jejich možného důsledku na společnost.

2.2.5 Previews & Premises (TOFFLER, 1983)

Obsáhlé interwiev s Alvinem Tofflerem, které je rozděleno do dvou částí - Previews (předběžné náhledy) a Premises (předpoklady), a čítá více než dvě stovky stran. První část je zaměřena na obecná témata, která již byla zmíněna v předešlých dílech a jedná se o ekonomické, politické, kulturní otázky. Toffler se mimo jiné vyjadřuje k tomu, jak se jednotlivé země vyrovnávají s rozpadem industriální společnosti, i k tomu, jakou roli v ní budou hrát ženy a minority. Druhá část je více osobní a tazatel klade otázky týkající se života Alvina Tofflera, jeho pracovních metod, ale i futurologie obecně.

Knihu lze číst i bez znalosti ostatních děl, koneckonců čtenářům, kteří znají Tofflerovy teorie, tento rozhovor nepřinese nic zbrusu nového, pouze jiný pohled. Totožnost samotného tazatele je anonymní. Podle předmluvy se jedná o pracovníky vydavatelství *South End Press*, které je považováno za levicově smýšlející a z toho důvodu mohlo Tofflerovi klást odlišné otázky, než na jaké je

zvyklý z běžných médií, například týkající se vlastnictví, společenských tříd, politické autority či rasismu a sexismu.

Tento fakt Toffler přivítal a do celého projektu se zapojil jako editor, a vlastně tak mohl s celým textem manipulovat, což vyvolává otázku, proč tedy přistoupil na formu interview a nenapsal další monografii.

2.2.6 The Adaptive Corporation (TOFFLER, 1985)

Napsání a především vydání této knihy předcházelo mnoho událostí. Vše začalo v roce 1968, kdy společnost *American Telephone and Telegraph Company* (dále jen AT&T) přizvala Tofflera ke spolupráci. Společnost patřila mezi gigantické korporace a jejím původním záměrem bylo dostat telefon do každé domácnosti v USA. Tato mise byla pojmenována podle vynálezce telefonu - *Bell Systém* a podařilo se ji zrealizovat v průběhu padesátých let. A protože společnost marně hledala misi pro nadcházející desetiletí, požádala Tofflera o pomoc při sestavení dlouhodobé mise podniku. Dostal právo se volně pohybovat po odděleních společnosti a výsledkem jeho práce mohla být jakákoli forma, kterou uznal za vhodnou – film, články, kniha nebo zpráva.

Po 4 letech zkoumání, rozhovorů se zaměstnanci i lidmi mimo společnost předal Toffler v roce 1972 vedení společnosti zprávu, která se jmenovala *Social Dynamics and the Bell System*, o které byl přesvědčen, že vzbudí svou kontroverzí živou diskuzi. Ovšem opak byl pravdou a společnost na zprávu vůbec nereagovala. Nicméně tato zpráva se šířila mezi manažery podniku jako samizdat a v průběhu let skutečně ovlivnila jejich myšlení a předpověděla nevyhnutelný rozpad monopolu společnosti.

Pro svou neotřelost a nekonvenční pojetí byla zpráva knižně vydána pod názvem *The Adaptive Corporation* a autor ji doplnil svými komentáři. Dá se číst buď jako kniha o situaci v AT&T, nebo, a právě proto byla vydána jako případová studie,

jako kniha o podnikové reorganizaci na základě celospolečenských změn, která je určena široké škále manažerů, investorů, businessmanů i učitelů.

2.2.7 Powershift: Knowledge, Wealth and Violence at the Edge of the 21st Century (TOFFLER, a další, 1990)

Závěr trilogie, která se započala tři desetiletí před vydáním závěrečného dílu a již se Tofflerovi dostali do knihoven po celém světě. Stejně jako předchozí části trilogie je zaměřena na změnu a nachází souvislosti mezi zdánlivě náhodnými jevy. Samotný termín *Powershift* je další z Tofflerových novotvarů, který není jasně vysvětlen. *Power* v českém překladu znamená moc, síla, vláda ale také schopnost nebo kompetence, *shift* můžeme přeložit jako posun, přesun nebo změna. Sám autor o tomto spojení říká: „*powershift pouze nepřesunuje moc, ale také ji přeměňuje*“ (TOFFLER, a další, 1990 str. 4)¹². Takže se jedná spíše o přeměnu moci a jejího původu než o jednoduchý přesun. Pro účely této práce ale bude použito originálního anglického termínu.

Zatímco první díl *Šok z budoucnosti* byl zaměřen na celý proces změn, *Třetí vlna* na směr, jakým se změny ubírají a mění náš svět, *Powershift* se věnuje kontrole těchto změn – kdo nebo co je řídí a jakým způsobem. Podtitul knihy poukazuje na tři hlavní zdroje moci: znalosti, bohatství a sílu. Zatímco pro první vlnu bylo charakteristické spojení moci se silou především armádní, kterou měli v rukou monarchové, ve druhé vlně byla moc vázána na bohatství továrníků. Dnes dochází k přesunu moci směrem k vědomostem. Vědomosti, znalosti mají podle autora zásadní vliv na rozdělení moci v politice, businessu, globálních vztazích a samozřejmě i v ekonomice, o které říká: „...*jsou to znalosti, které pohánějí ekonomiku, ne ekonomika, která pohání znalosti*“ (TOFFLER, a další, 1990 str. 422)¹³.

¹² vlastní překlad

¹³ vlastní překlad

Vědomosti označuje navíc za nejdemokratičtější zdroj síly, který má daleko vyšší kvalitu, protože je flexibilnější a má několik rozměrů. Toffler navíc věří, že v budoucnosti nebude diskriminace na základě barvy pleti či věku, ale na základě toho, zda je člověk „*fast*“ rychlý nebo „*slow*“ pomalý, a uvádí šest klíčů k budoucnosti:

1. **Interaktivita** (interactivity)
2. **Mobilita** (mobility)
3. **Konvertibilita** (convertibility)
4. **Konektivita** (connectivity)
5. **Všudypřítomnost** (ubiquity)
6. **Globalizace v elektronické infrastruktuře rozvinutých ekonomik** (globalization in the electronic infrastructure of advanced economics).

Jako příklad přesunu moci na základě znalostí uvádí Toffler lékaře, který se jako jediný díky svému vzdělání a přístupu k odborné literatuře vyznal v nemocech a jejich příznacích a měl ve svých rukou bezvýhradně životy svých pacientů. Dnes si naopak může kdokoli vyhledat příznaky nemoci, metody léčby na internetu nebo v knihovně a přinejmenším je diskutovat s lékařem, což bylo dříve nemyslitelné (TOFFLER, a další, 1990 str. 7).

Přístup k informacím má také podle Tofflerových významný vliv na demokratizaci společnosti: „*znalosti jsou nejdemokratičtějším zdrojem moci*“ (TOFFLER, a další, 1990 str. 19)¹⁴.

2.2.8 War and Anti-War: Survival at the Dawn of the 21st century (TOFFLER, a další, 2002)

V tomto díle manželský tým představil nový pohled na možné budoucí války a způsoby jejich vedení ve světě třetí vlny. Jako zásadní konflikt je uveden střed

¹⁴ vlastní překlad

civilizací. Tak jako industriální země v 19. století projevovaly svou dominanci nad méně rozvinutými zeměmi zejména formou kolonizace, tak stejně tak země třetí vlny dnes projevují dominanci a prodávají méně rozvinutým své informace, inovace, výcvik, vzdělání, techniku, finanční servis, kulturu atd. Jednou z těchto služeb by se podle autorů mohla stát také vojenská ochrana pod vedením armád zemí třetí vlny.

Zajímavou úvahou je také *znalostní strategie*¹⁵, která má opět rozhodující vliv v bojích, a to především její uplatnění v nových zbraních, jako jsou bezpilotní letouny, roboti pěšáci, využití satelitů či zbraně bez smrtících účinků. Dále je v knize představen návrh mírové preventivní strategie, která zahrnuje sdílení informačních technologií a vytvoření systému okamžité distribuce zpráv do celého světa.

Je zřejmé, že tento svazek je specifický svým monotematickým zaměřením a vybočuje z obecné roviny, kterou se vyznačují předcházející díla.

2.2.9 Creating a New Civilization: The Politics of the Third Wave (TOFFLER, a další, 1995)

Nová civilizace: Třetí vlna a její důsledky je třetí a zatím poslední česky vydaná kniha manželů Tofflerových, která u nás vyšla s šestiletým zpožděním v roce 2001. Český překlad názvu není zcela přesný, protože vypustil slovo politika (politics), o které je značná část knihy. Hlavní myšlenky ovšem vychází již z předchozích děl: *The Third Wave*, *Powershift* a *War and Antiwar*, takže pro čtenáře, kteří jsou obeznámeni s dílem Tofflerových, kniha nepřináší nic nového. Ovšem pro čtenáře, kteří nemají zkušenosti s dílem Tofflerových, je tato kniha vhodným úvodem do problematiky a představením základních myšlenek.

¹⁵ anglicky knowledge strategy

Za zmínku ještě stojí fakt, že předmluvu napsal **Newt Gingrich**, americký politik, historik a spisovatel, který je také blízkým přítelem obou manželů a neúspěšným kandidátem na amerického prezidenta v roce 2012.

2.2.10 Revolutionary Wealth: How it will be created and how it will change our lives (TOFFLER, a další, 2006)

Poslední kniha vyšla v anglickém originále v roce 2006 a je jí *Převratné bohatství* s podtitulem *Jak bude vytvořeno a jak ovlivní naše životy*¹⁶. Jak už její název napovídá, zaměřuje se na změnu pojmu bohatství, na které již dál nelze pohlížet v optice industriální společnosti. Opět zde autoři používají především popisy mnoha trendů, které kladou do širších souvislostí. Mezi ně zahrnují znalostní ekonomiku, internet, globalizaci, alternativní zdroje energie, ekonomický růst Číny i útlum Evropy, a přichází s novým termínem „*prosumer*“, tedy kombinací producenta a spotřebitele v jedné osobě, který produkuje pro vlastní potřebu nebo uspokojení. Takoví lidé budou vytvářet zboží i služby nového typu a budou zastávat centrální roli v ekonomice bez toho, aniž by je jakýmkoli způsobem omezovala vláda či velké podniky. Tento způsob práce podle Tofflerových přinese převratnou změnu v chápání bohatství, které není postaveno na penězích, ale spíše na duševní svobodě a vlastní vůli.

2.3 Obecná charakteristika díla

Dílo jako celek stojí na myšlenkách soustředěných především v ústřední trilogii *Šok z budoucnosti, The Third Wave a Powershift*. Tofflerovy postoje sepsány v této trilogii tvoří spojnicí mezi všemi dalšími myšlenkami, a tak Tofflerovo dílo působí velice celistvě a konzistentně, a to i s časovým odstupem čtyřiceti let od jeho prvního vydání.

¹⁶ vlastní překlad

Ačkoli ani jeden z manželů není sociolog, přinášejí komplexní pohled na lidskou společnost a její současný vývoj. Pojmenovávají a upozorňují na společenské změny, které každý vnímá, ale nikdo je neumí zařadit do vyššího celku, přiřadit jim vyššího činitele. Oni tyto jevy pojmenovávají – šok z budoucnosti či třetí vlna; a navíc si všímají i drobnějších hybatelů, kterým navíc přiřazují novotvary, například „*prosumer*“.

Přesah díla manželského dua je tak podstatný, že téměř dennodenně narážíme na další a další příklady, které by mohly být lehce zařazeny do některé z jeho publikací. Ať se jedná o protesty na Wall Street, kde v roce 2011 projevovali svou nespokojenost mladí Američané, nebo zmíníme diskuze ohledně měnové politiky Evropské unie, či se zamyslíme nad vlastním životem, hledáním práce, informací, svého místa ve společnosti, ve všech těchto oblastech může Tofflerovo dílo napomoci porozumět širším souvislostem a vnitřně své čtenáře smířit se změnami, které je obklopují.

Navíc jsou všechna díla dostupná i běžným čtenářům bez hlubších znalostí sociologie či jiných společenských věd, což učinilo bestsellery z děl již od prvního díla *Šok z budoucnosti*. Důvodem k velké popularitě je podle mě velké použití příkladů a důkazů nástupu třetí vlny, tedy věcí, které si každý z nás může ověřit na sobě. Velmi dobře to vyjadřuje oficiální recenze vydavatele *Třetí vlny*, která přirovnává Tofflerovo dílo k detektivnímu příběhu „*Konfrontace s Tofflerovou knihou je jako pustit se do dobrého detektivního příběhu: útržky důkazů jsou posuzovány, zavrženy a znovu zkoumány, až je nakonec vše odhaleno*“ (TOFFLER, 1980 str. přebal)¹⁷.

Myšlenky a dílo jako celek má ovšem i mnohé odpůrce a kritiky. Nejčastější výtkou je jeho soustředění na Spojené státy americké a západní civilizaci obecně. Tento fakt odůvodňuje tím, že třetí vlna je na nejvyšší úrovni právě v USA a

¹⁷ vlastní překlad

například v Africe či Jižní Americe problémů se střety vln tedy není tolik. Tím se ovšem dostáváme k dalšímu bodu kritiky jeho díla, a tím je poněkud zjednodušené vidění problémů. Svou teorii střetu vln vysvětluje v rozhovoru pro polskou Gazetu Wyborczu (ZAKOWSKY, 1999) i takovými konflikty, jako byla válka Severu pro Jihu, Velká říjnová revoluce v Rusku, válečné konflikty na Balkáně i útoky Talibanu v Afghánistánu, který se snaží vnutit svůj životní styl měšťanům v Kábulu.

Například Michael Marien (2006) mu v recenzi Tofflerovy poslední knihy *The Revolutionary Wealth* vytýká časté opakování myšlenek, které nepřináší nový pohled na věc a spíše komplikují přehled v problematice. Dalšími častými nešvary v dílech Tofflerových jsou také subjektivní názvy kapitol a jeho žurnalistický styl, který podle Mariena může degradovat jeho myšlenky.

Je také velká škoda, že Tofflerovi nejdou ve svém díle ještě dál a nenabízí svým čtenářům ještě vzdálenější pohled do budoucnosti s vysvětlením i čtvrté vlny, kterou Marien vidí v důrazu na životní prostředí a ekologii. Té ovšem Tofflerovi zdaleka nedávají takový prostor ve svém díle, jaký si pravděpodobně v budoucnu sama vynutí.

Od posledního díla, které vyšlo v roce 2006, již Tofflerovi nepracují na žádné monografii a nepublikují ani odborné články a kromě několika interview, která poskytli například pro časopis *Inventors Digest* (Anon, 2008), již veřejně nevystupují. Na druhou stranu má Alvin stále co říci a je aktivním uživatelem facebooku, kde se čas od času vyjadřuje ke světovým událostem či odkazuje na zajímavé články, knihy a přednášky, což je minimálně důkazem toho, že si stále udržuje zdravého ducha a nepřestává se zajímat o okolní svět a nové trendy.

2.3.1 Zařazení Tofflerových mezi další teoretiky

Tofflerovi nejsou zdaleka jediní, kteří se zabývali budoucností společnosti a jejím vývojem. Frank Weber rozdělil teorie o informační společnosti v knize *Theories*

of the Information Society (WEBSTER, 2002) do dvou skupin. První skupina je tvořena těmi, kteří píšou o tom, že vzniká zbrusu nová společnost, založená na nových principech, sem patří:

- **Post-industrialismus** (Daniel Bell, Marc Porat, Alvin Toffler)
- **Post-modernismus** (Jean Baudrillard, Mark Poster, Paul Virilio)
- **Flexible specialisation** (Michael Piore a Charles Sabel, Larry Hirschhorn)
- **Information mode of development** (Manuel Castells)

Na druhé straně stojí skupina teoretiků, kteří kladou důraz na pokračování a navazují na již stávající teorie:

- **Neo-Marxismus** (Herbert Schiller)
- **Regulation Theory** (Michel Aglietta, Alain Lipietz)
- **Flexible accumulation** (David Harvey)
- **Reflexive modernisation** (Anthony Giddens)
- **The public sphere** (Jürgen Habermas, Nicholas Garnham)

Toffler je zde řazen po boku Daniela Bella k post-industrialistům i přesto, že podle Webstera napsal pouze intelektuálně ploché, neoriginální, analyticky neohrabané a naivní knihy téměř v každém ohledu.

3 INFORMAČNÍ POLITIKA V DÍLE MANŽELŮ TOFFLEROVÝCH

Žádné dílo manželů Tofflerových snad kromě *Války a antiválky* není zaměřeno na konkrétní téma nebo problematiku, jejich rozptyl je univerzální a nepřímo zahrnuje celou škálu témat a civilizačních a společenských otázek. Jednou z oblastí, které se také dotýká, je informační politika, na niž je zaměřena závěrečná kapitola diplomové práce. V její první části jsou vysvětleny základní pojmy a definován samotný termín informační politika, její koncepce a příbuzné pojmy. Na tuto část navazují přístupy k informační politice v USA, Evropské unii a ČR. Ovšem cílem této kapitoly je především rozbor a charakteristika informační politiky v prostředí třetí vlny a nalezení shodných rysů mezi myšlenkami Tofflerových a strategiemi jednotlivých národních (státních) či nadnárodních informačních politik.

3.1 Informační politika

Stejně tak jako u jiných společenských věd i u politiky došlo v průběhu 19. a 20. století k diferenciaci a vznikla například politika měnová, mezinárodní, agrární, sociální a v neposlední řadě také informační politika.

Tak jako nenajdeme definici samotné informace, která by byla obecně přijímána, neexistuje ani univerzální definice informační politiky. Podařeně ji ovšem definuje Sandra Braman v článku *Defining Information Policy*: „*Informační politika je tvořena zákony, regulacemi, zásadami a dalšími rozhodnutími a postupy, které mají celospolečenský dopad a zahrnují tvorbu, zpracování, poskytování, zpřístupňování a používání informací*“ (BRAMAN, 2011).¹⁸ Důraz tedy klade na legislativní rámec informačních činností. Blíže nespecifikuje, které

¹⁸ vlastní překlad, originální znění definice: „*Information policy is comprised of laws, regulations, and doctrinal positions – and other decision making and practices with society-wide constitutive effects – involving information creation, processing, flows, access, and use.*“

vládní orgány nebo organizace stanovují tento legislativní rámec, zda vzniká pouze na státní úrovni nebo má na mysli i podniková rozhodnutí.

Definici, která navíc klade důraz na jednotlivé sféry informační politiky, nabízí také česká terminologická databáze knihovnictví a informační vědy (TDKIV), jež informační politiku popisuje jako: „*Strategii vytváření podmínek, cílů a priorit v oblasti informačních procesů zejména zdokonalováním informačních technologií, kterou se má dosáhnout zlepšení kvality života občanů, úrovně státní správy a podnikatelské sféry na úrovni národní (státní), regionální nebo celosvětové*“ (JONÁK, 2003-). Zároveň jsou v ní vyjádřeny cíle a poslání informační politiky ve třech úrovních, kde na prvním místě je zlepšení kvality života občanů.

Zohlednění informačních sfér nabízí také vysvětlení Rudolfa Vlasáka, který informační politiku označuje jako: „*procesy ovlivňování způsobů nakládání s informacemi ve společnosti – v rámci informační sféry*“ (VLASÁK, 2011). Za činitele, kteří nejčastěji ovlivňují způsoby nakládání s informacemi, dále uvádí:

- **Stát**
- **Regionální a místní správní orgány**
- **Instituce a podniky**
- **Jednotlivé fyzické osoby: občané či profesionály v zaměstnání**

Informační sféry, které se u nás tradičně označují jako informační okruhy, jsou oblasti, jež jsou z hlediska nakládání s informacemi postaveny na specifických institucionálních základech. Mají stejný účel a cíl a mohou být uceleně chápány jako předmět zájmu státní legislativy. Jedná se o těchto šest okruhů:

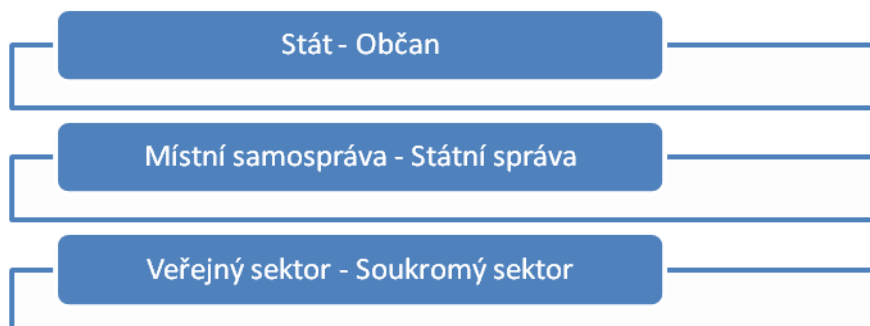
- 1. Hromadné sdělovací prostředky – massmédiá**
- 2. Archivnictví**
- 3. Veřejná správa – administrativa**
- 4. Ekonomika – veřejná správa**
- 5. Vědecké a technické informace**

6. Kultura – umění

Významný představitel Mezinárodní organizace pro dokumentaci **Forest W. Horton**¹⁹ dokonce povýšil pojetí informační politiky na disciplínu, která do značné míry ovlivňuje pokrok jednotlivých zemí. Informační politika podle něj přímo ovlivňuje společnost a její absence vede ke stavu chaosu nejen v informační sféře (VLASÁK, 2012). Horton také dělí informační politiku na dvě skupiny:

- **Základní** – oficiální vládní stanoviska,
- **Sektorově orientovanou** – informační služby a systémy jednotlivých průmyslových sektorů

Důležité je také pochopit, že tvorba informační politiky je vždy zasazena do určitého času a prostoru, proto je nutné skloubit znalost reálného světa, sociální teorie i platnou legislativu. Informační politika je ovšem vždy především formování vztahů mezi jednotlivými subjekty (viz. obrázek č.3).

Obrázek č. 3: Vztahy určující informační politiku

Z formování vztahů vyplývá také jistá míra konfliktu, protože jednotlivé subjekty mají odlišné, v jistých případech až protichůdné, cíle. Například občan má právo na svobodný přístup k informacím, ovšem ten může kolidovat s ochranou duševního vlastnictví nebo vojenským či bezpečnostním tajemstvím.

¹⁹ Forest Woody Horton, Jr.

Podkategorií informační politiky je telekomunikační politika, kterou se Toffler aktivně zabýval při své práci pro společnost AT&T.

Konkrétní cíle informační politiky se odvíjejí od strategických plánů jednotlivých států. Obecně je v rozvinutých demokratických zemích cílem vytvoření informační společnosti,²⁰ rozvoj nových komunikačních technologií a jejich zpřístupnění občanům i organizacím včetně státních za účelem zvýšení konkurenceschopnosti. Rozvíjí se tak informační infrastruktura a vytváří podmínky, kde občané a organizace mají přístup k vládním a legislativním informacím s co nejméně vynaloženými prostředky.

Na druhé straně v arabských zemích či komunistických zemích, například v Severní Koreji, jsou takové podmínky až nežádoucí a informační politika slouží především k filtraci informací, manipulaci s obyvatelstvem a jakákoli snaha o získání zdrojů z vnějšku je potlačována. Severní Korea je sice extrémním příkladem, ale je také příkladem toho, jak extrémní může být i informační politika.

Dobře vedená státní informační politika přispívá ke zvýšení celkové kvalifikace, kreativity a otevře nové možnosti pracovního uplatnění, podnikání, vzdělání i trávení volného času. Předpokládá se zefektivnění všech podnikových procesů a snížení byrokracie. To přinese rozvoj elektronického obchodu, publikování, práce z domova, virtuálního výzkumu, spolupráce, automatického řízení dopravy, zásobování a dalších a dalších možností, jejichž existenci již v různých podobách můžeme zaznamenat například prostřednictvím e-learningů, e-bussinessu, e-marketingu a především e-governmentu jako přímé aplikace informační politiky.

²⁰ viz. 3.1.2

3.1.1 e-Government

Jádro informační politiky v současnosti tvoří **e-Government** z anglického „*electronic government*“, což se dá zjednodušeně vysvětlit jako elektronizace veřejné správy. Evropská komise jej definuje následovně: „*využití informačních a komunikačních technologií ve veřejné správě v kombinaci s organizačními změnami a novými dovednostmi za účelem zlepšovat poskytované služby, rozvíjet demokratické procesy a posílit podporu veřejné politiky*“ (2012). Cílem je především zefektivnění činností veřejné správy tak, aby občané i firmy měli k dispozici profesionálnější, rychlejší a méně komplikované služby (VLASÁK, 2012). Rozvoj e-Governmentu směřuje k vytváření informační společnosti, kde jednotlivci i firmy využívají internet ve styku s úřady. Zásady e-Governmentu jsou:

- Údaje, které již jednou fyzické a právnické osoby jednomu orgánu veřejné správy poskytly, nebudou zbytečně vyžadovány znovu
- Orgány veřejné správy mají povinnost vycházet nejprve z údajů, které jsou jim již dostupné, a teprve následně mohou požadovat po fyzických i právnických osobách vyjádření, zda došlo ke změně údajů, a požadovat doplnění aktuálních či chybějících údajů
- V případě zjištění změn či doplnění chybějících údajů mají orgány veřejné správy povinnost zajistit aktualizaci příslušných dat
- Omezuje se opětovné vyžadování týchž údajů a existence nekonzistentních datových zdrojů ke stejnému problému v rámci veřejné správy

Progresivní možnosti komunikace veřejné správy s občany a podniky vede ke snižování nákladů a úsporám času na obou stranách. Na úrovni Evropské unie i

České republiky existuje mnoho programů a konkrétních nástrojů, např. eGON²¹, ale pro účely této práce není důležité je popisovat.

3.1.2 Informační společnost

Pojem informační politika je preferovaný především ve Spojených státech a jeho výrazem je budování informační infrastruktury. V Evropě je hlavním výrazem unijní informační politiky budování **informační společnosti**.

Ačkoli termín informační společnost je hojně používán, ve většině zdrojů je popsán především na základě charakteristik a trendů než konkrétními definicemi. Nicméně vládní dokument *Státní informační politika: cesta k informační společnosti* (1999) označuje tuto společnost jako „společnost využívající soubor nástrojů výpočetní a komunikační techniky a na nich postavené komunikační a informační služby, které se postupně stávají určujícím faktorem rozvoje ekonomiky a svým dopadem významně ovlivňují i rozvoj celé společnosti (1999 str. 3 ; příloha 1)“. Důležitou roli tedy hrají informace, jejich digitální zpracování, uchování a přenos, které se stávají stimulem ekonomického růstu i důležitým prvkem v životě občanů. Dosažení informační společnosti pak znamená především přechod od závislosti na interních informačních zdrojích k externím, například internetu (1999).

Různé pohledy na definici informační společnosti podle Webstera

Tím, že informační společnost zahrnuje celou škálu společenských změn, lze na ni také různě pohlížet. **Frank Webster**²² ve své knize *Teorie informační společnosti* popisuje pět úhlů pohledu na definování informační společnosti (WEBSTER, 2002):

²¹ postavička eGONa se stala symbolem koncepce českého e-Governmentu v roce 2007

²² Frank Webster (1950), britský sociolog

1. **Technologický pohled** – nejběžnější kritérium pro definování informační společnosti souvisí s technologickými inovacemi. Technologie jsou nositeli změn a projevují se ve všech oblastech, základem je použití počítačů v práci, osobním životě a jejich vzájemné propojení. Definici z technologického hlediska podporuje také výrok **Johna Naisbitta**²³: „*Počítačové technologie jsou pro informační věk tím co mechanizace pro průmyslovou revoluci*“ (WEBSTER, 2009). Z toho vyplývá, že čím větší roli ve společnosti hrají nové progresivní technologie, tím je tato společnost více informační.
2. **Ekonomický pohled** – úzce propojeno s výzkumem a prací **Fritze Machlupa**²⁴, který se zabýval vzájemným vztahem poznatků a hrubým domácím produktem, jinými slovy, hodnotil růst informačního průmyslu. Za tímto účelem sepsal v roce 1962 dílo *Produkce a distribuce znalostí ve Spojených státech*²⁵ a vyčlenil v něm na základě svých rozsáhlých statistických prací samostatný informační sektor, který rozdělil na pět průmyslových odvětví:
 1. **vzdělání**
 2. **média a komunikace**
 3. **informační technologie**
 4. **informační služby**
 5. **další informační činnosti**

Na jeho práci navázala řada dalších ekonomů, nejvýraznějším je **Marc Porat**²⁶, který dále informační sektor rozdělil na primární a sekundární. Primární zahrnuje produkci informačních technologií a služeb. Sekundární s informacemi dále pracuje. Ekonomický úhel pohledu na informační společnost.

²³ John Naisbitt (1929), americký futurolog a analytik

²⁴ Fritz Machlup (1902 – 1983), rakousko-americký ekonom

²⁵ Angl. The Production and Distribution of Knowledge in the United States, 1962

²⁶ Marc Uri Porat (1977), americký ekonom

3. **Profesní pohled** – velice populární měřítko, kterým se posuzuje, zda společnost je informační, tedy zda převládají „bílí límečky“ (duševní pracovníci) nad „modrými límečky“ (manuálními) nebo naopak. Tímto poměrem mezi pracujícími se zabýval především Daniel Bell²⁷. Sporné je ovšem posuzování, které profese patří do které kategorie, protože ačkoli Machlup i Porat vytvořili kategorizace profesí, jejich konkrétní podoba se časem proměňuje. Webster tudíž odmítá jakékoli plošné řazení a uvádí příklad výpravčího, který podle Poratovy klasifikace spadá do průmyslového věku, ovšem fakticky jsou dnes veškeré vlaky řízeny počítačově, je tedy prokazatelně spíše informačním pracovníkem.
4. **Prostorový pohled** – prostorový, územní pohled říká, že informační společnost vzniká se vznikem propojených elektronických sítí. Touto teorií se zabýval Manuel Castells, který v díle *The Information Age* popsal termín „**network society**“. Podle něj se jedná o společnost, kde jsou klíčové sociální struktury a aktivity organizovány pomocí elektronické informační sítě. Síť se stává jednotkou moderní společnosti. Webster opět oponuje, zda existence síťového spojení dělá ze společnosti informační společnost a zda hraje roli množství přenášených informací.
5. **Kulturní pohled** – poslední měřítko je pravděpodobně ve společnosti nejzřetelnější, ale zároveň nejhůře měřitelné. Změny v kultuře, především rozvoj kinematografie, televize, internetu a marketingu, přispěly k tomu, že člověk je obklopen množstvím informací, které musí neustále třídit a analyzovat. Navíc sami svému okolí vysíláme sdělení našim oblečením, účesem, vyjadřujeme a sdělujeme okolí něco o sobě prostřednictvím symbolů a zároveň vnímáme symboly ostatních sdělení kolem nás. Právě ten fakt, že většinu našeho života strávíme výměnou informací, pokládají někteří za předpoklad vzniku informační společnosti. Ovšem nepřeherné množství těchto symbolů, které nás neustále obklopuje, vede ke kolapsu významů.

²⁷ Daniel Bell (1919 – 2011), americký publicista, sociolog a profesor na Harvardově univerzitě

Baudrillard²⁸ to vyjadřuje následovně: „*je více a více informací, ale méně a méně významů*“ (WEBSTER, 2009). Webster považuje kulturní úhel pohledu na definici informační společnosti za nejméně dostačující.

Přehled různých pohledů na definici informační společnosti nám ukazuje, jak komplexní změnou společnost prošla a v kolika různých oblastech se tyto změny odehrály. Ať už se jedná o čistě technologický, ekonomický, profesní, prostorový či kulturní pohled, vždy byl ovlivněn a zároveň ovlivňoval další aspekty. Webster sám varuje, že ačkoli pojem informační společnost může být hodnotný pro popis dnešní společnosti, musíme si zachovat skeptický pohled vůči informaci jako jejímu hlavnímu hybateli změn.

3.1.3 Informační společnost a Evropská unie

Termín „*informační společnost*“ se poprvé objevil v roce 1975 v Norově-Mincově zprávě (NORA, a další, 1978) francouzské vlády, která stanovila státní telekomunikační iniciativu. Zásadním zlomem v celoevropském pojetí pak bylo vydání **Zelené zprávy o komunikacích**²⁹ (1987), která přišla s pojetím jednotné komunikační infrastruktury rozvinutých evropských zemí, nezbytné pro evropskou integraci. V roce 1994 pak byla ustavena **Rada informační společnosti**, z jejíž práce vzešel akční plán **Evropská cesta k informační společnosti**³⁰, který navrhl rámec evropské politiky směrem k informační společnosti. Následovala celá řada akčních plánů a strategií, jejichž bližší rozbor pro účely této práce není příliš důležitý. Zásadní je fakt, že pojetí informační politiky v Evropské unii není jednoznačné a objevují se tři samostatné oblasti:

- **Zabezpečení informovanosti občanů o nejrůznějších aspektech evropské integrace**

²⁸ Jean Baudrillard (1929-2007), francouzský sociolog

²⁹ Towards a Dynamic European Economy: Green Paper on the Development of the Common market for Telecommunications Services and Equipment

³⁰ Europe's Way to the Information Society

- **Budování informační společnosti**
- **Výzkum a vývoj v oblasti zpřístupňování informací a ve vytváření a využívání informačních technologií (HRADILOVÁ, 2001)**

První oblast je zcela specifická a zahrnuje informovanost občanů v členských státech i státech žádajících o vstup do Evropské unie tak, aby mohl být integrační proces úspěšný a občané se mohli identifikovat s principy Evropské unie, výhodami vstupu, ale i s riziky. Druhá oblast, tedy budování informační společnosti, je nedílným cílem všech vyspělých, ale i rozvíjejících se demokracií a Evropské unii přináší možnosti nejen zefektivnění vnitřních procesů správy, ale také virtuální propojení jednotlivých členských států. A v neposlední řadě je to sféra zaměřená na rozvoj nových technologií, vychází z předpokladu, že investice do výzkumu a vývoje informačních technologií mají vysokou návratnost, a přispívají tak k rozvoji ekonomiky.

V roce 2005 Evropská komise představila dokument *Strategie i2010, evropská informační společnost pro růst a zaměstnanost*³¹ (KOMISE EVROPSKÝCH SPOLEČENSTVÍ, 2005), který určil strategii pro rozvoj informační společnosti a médií pro období 2005 – 2009. Komise v návaznosti na předchozí strategie, odborné analýzy a konzultace navrhuje pro evropské politiky v oblasti informační společnosti tři priority:

- **Pokračovat v budování jednotného evropského informačního prostoru**
- **Posílit inovace a investice do výzkumu informačních a komunikačních technologií**
- **Rozvíjet evropskou informační společnost**

³¹ anglicky i2010, A European Information Society for growth and employment

Všechny tři prioritní oblasti mají za cíl podpořit evropský hospodářský růst, vytvořit nová pracovní místa, zlepšit a zpřístupnit veřejné služby a potažmo celou životní úroveň.

Nejnovějším dokumentem Evropské unie v oblasti informační společnosti je *Zelená vzdělanostní společnost*³² (FORGE, 2009), který byl přijat na konci roku 2009 a jehož úkolem je specifikovat hlavní oblasti rozvoje informační společnosti do roku 2015. Tento dokument přichází s komplexem tří pilířů:

- **Ekonomický pilíř** pro podporu trvalého růstu a zaměstnanosti,
- **Společenský pilíř** podporující přístup, kdy znalosti a přístup k nim nebude nikoho znevýhodňovat,
- **Environmentální pilíř**, v jehož rámci musí ICT podporovat trvalý růst a „*eco-efficient economy*“³³.

Úplně nově je zde tedy kromě tradičních ekonomických a sociálních aspektů brán ohled také na ekologii. Unie se zde zavazuje podporovat tzv. zelené technologie a implementovat je do oblastí, kde mohou znamenat kromě jiného i úsporu energií. Zároveň je ve studii nastíněna obava z toho, zda je Evropa se zrychlující světovou hospodářskou soutěží konkurenceschopná.

3.1.4 Informační politika České republiky

O informační společnosti se v České republice vedou svobodné a demokratické diskuze od poloviny 90. let, kdy byl také zřízen Úřad pro státní informační systém (1996), který převzal kompetence Ministerstva hospodářství v oblasti informačního systému. Úřad působil do roku 2000, kdy vešel v platnost Zákon č. 365/2000 Sb., o informačních systémech veřejné správy. Na základě tohoto zákona došlo k transformaci původního úřadu a vzniku Úřadu pro veřejné

³² anglicky A Green Knowledge Society

³³ volně přeloženo: ekologicky efektivní ekonomika

informační systémy, který působil až do vzniku **Ministerstva informatiky** 1. ledna 2003. Zřízení samostatného Ministerstva informatiky byl odvážný a koncepční krok tehdejší socialistické vlády v čele s Vladimírem Špidlou. Ministerstvo se stalo hlavním orgánem státní správy, který měl na starost oblast informačních a komunikačních technologií, telekomunikací a poštovních služeb. Další sférou zájmu ministerstva byl elektronický obchod a rozvoj počítačové gramotnosti v ČR.

V roce 2007 bylo ministerstvo zrušeno jako nesystémové a jeho kompetence převzalo Ministerstvo vnitra ČR, které největší pozornost věnuje rozvoji eGovernmentu. Další oblasti informační politiky byly rozvíjeny příslušnými ministerstvy např. eJustice (Ministerstvo spravedlnosti ČR) nebo eHealth (Ministerstvo zdravotnictví ČR) apod.

Zároveň byla v roce 1998 ustanovena Rada vlády pro státní informační politiku, jejímž úkolem je zabývat se otázkami informační společnosti a jejím rozvojem u nás. Výsledkem práce rady byla koncepce *Státní informační politika – cesta k informační společnosti* (1999), která klade důraz především na zavádění informačních technologií v různých oblastech života společnosti a státu a zahrnuje následující klíčové oblasti:

- **Informační gramotnost;**
- **Informatizovaná demokracie;**
- **Rozvoj informačních systémů veřejné správy;**
- **Komunikační infrastruktura;**
- **Důvěryhodnost a bezpečnost informačních systémů a ochrana osobních dat;**
- **Elektronický obchod;**
- **Transparentní ekonomické prostředí:**
 - vytvoření transparentního podnikatelského prostředí
 - transparentní hospodaření s veřejnými finančními fondy

- **Informační společnost: stabilní a bezpečná.**

Na základě předchozích dokumentů, jednání a analýz byl v roce vytvořen vládní strategický plán *Státní informační a komunikační politika: e-Česko 2006* (MINISTERSTVO INFORMATIKY, 2004), který předchozí klíčové oblasti shrnul do čtyř prioritních oblastí:

- **Dostupné a bezpečné komunikační služby**
- **Informační vzdělání**
- **Moderní veřejné služby online**
- **Dynamické prostředí pro elektronické podnikání**

Oba dokumenty, *Státní informační politika – cesta k informační společnosti* i *e-Česko 2006*, vycházely z evropských akčních plánů „e-Europe 2005“ a „e-Europe+“. Plně pokrývaly prioritní oblasti nadřazených evropských plánů, a navíc braly v potaz specifickou situaci České republiky.

Po skončení koncepce e-Česko 2006 neměla ČR žádnou komplexní strategii pro rozvoj informační společnosti a nová koncepce vznikla až pod Ministerstvem průmyslu a obchodu ČR a byla schválena vládou 1. 1. 2011 jako *Státní politika v elektronických komunikacích – Digitální Česko*. Zachovala si původní konzervativní přístup a respektuje fakt, že sítě a služby elektronických komunikací fungují v plně tržním prostředí, do kterého nesmí státní politika vnášet netržní zásady a vlivy. Za hlavní cíl byla stanovena redukce digitální propasti mezi obyvateli venkova a měst. K naplnění tohoto cíle byly vytyčeny následující dva úkoly:

1. Zajistit do roku 2013 dostupnost služby přístupu k vysokorychlostnímu internetu ve všech obydlených lokalitách ČR s minimální přenosovou rychlostí alespoň 2 Mbit/s (download) a ve městech alespoň 10 Mbit/s.
2. Zajistit do roku 2015 dostupnost služby přístupu k vysokorychlostnímu internetu ve venkovských sídlech přenosovou rychlostí, která bude alespoň

na úrovni 50 % průměrné rychlosti dosahované ve městech. Přitom 30 % domácností a firem ve městech by mělo mít dostupnost k přípojkám s přenosovou rychlostí alespoň 30 Mbit/s.

Rozšíření služby vysokorychlostního internetu je tedy základem pro další služby spojené s elektronickou komunikací a koncepce její význam srovnává s významem ostatních sítí a infrastruktur, které zajišťují zásobování vodou, energiemi apod. Důležitou roli hraje internet v oblasti podnikání a zaměstnanosti, kde napomáhá zvyšovat produktivitu a snižovat náklady. Umožňuje nové obchodní modely a lze díky němu také řešit narůstající nároky na dopravu a z ní vyplývající problémy s ekologií.

V úvodu koncepce zaznívají hlavní důvody, proč stát podporuje rozvoj elektronické komunikace: *„Racionálním využíváním informačních a komunikačních technologií se zvyšuje produktivita, konkurenceschopnost a současně dochází k významným úsporám nákladů a dalším pozitivním efektům, například k přesunu pracovní síly k činnostem s vyšší přidanou hodnotou v oborech, které důkladně implementují ICT“* (MINISTERSTVO PRŮMYSLU A OBCHODU, 2011 str. 1). **Shodují se tedy s úvahami o prospěšnosti informačních a komunikačních technologiích, které Tofflerovi zmiňovali již v 70. letech.** Především přesun pracovní síly k činnostem s vyšší přidanou hodnotou není nic jiného než vyjádření klesajícího množství pracovníků v továrnách a zvyšujícímu se množství tzv. bílých límečků. V koncepci se dále mluví o informačních a komunikačních technologiích v souvislosti s jejich vlivem na stále vyšší životní úroveň občanů, na zkvalitňování podnikatelského prostředí, na rozvoj mezinárodního obchodu, na vzdělávání a na kulturní i sociální rozvoj v informační společnosti. I tyto faktory popsali **Tofflerovi** již dříve ve svých dílech, a jak odpověděl Alvin na otázku ohledně budoucnosti IT, technologie budou stejně tak samozřejmé jako vzduch: *„Nuže, myslím, že se stanou univerzální mnoha způsoby v různých oblastech, že budou jako vzduch, který*

dýcháme, budou všude“ (MCGEE, 2006)³⁴. Právě kvůli rozsáhlému vlivu ICT na všechny oblasti společnosti je dobře, že existuje koncepce státní informační politiky, která zavazuje stát k podpoře těchto technologií a jejich šíření mezi obyvateli.

To do jaké míry skutečně ICT ovlivňují vývoj ekonomiky a společnosti mluví i fakt, že informace a znalosti jsou společně s půdou, prací a kapitálem považovány nově za čtvrtý výrobní faktor. ICT se staly motorem změn a ekonomický růst je nově spjat s produkty nehmotné, digitální povahy, které pracují se zdroji, jež jsou ze své podstaty nehmotné a nevyčerpatelné. Také podíl ICT na hrubém domácím produktu zaznamenává nárůst. Jedni tvrdí, že tento trend klesá, jiní tvrdí, že dále poroste. O vzájemném propojení a působení ICT a HDP svědčí také studie ***Země internetová: Jak internet mění českou ekonomiku*** (ČERVENKA, 2011), která byla vypracována na objednávku společnosti Google Inc. Studii se podařilo prokázat, že ICT sektor má výrazný vliv na ekonomiku ČR a v budoucnu bude podle jejich prognóz ještě posilovat. Značně problematické se pak ukázalo určení vlivu ICT i na další oblasti, které jsou ze své podstaty nevyčíslitelné, například spokojenost.

Další vývoj a vliv ICT na ekonomiku ČR uvádí například Voříšek (2006) a nastiňuje pět možných scénářů vývoje:

1. „V čele smečky“. Význam ICT bude ve světové ekonomice dále růst, ČR se díky tomu dostane mezi prvních 10 nejvýkonnějších ekonomik světa.
2. „Splněný plán“. Význam ICT bude ve světové ekonomice dále růst, ČR se díky tomu dostane mezi 20 až 30 nejvýkonnějších ekonomik světa.
3. „Pořád stejně“. Význam ICT bude ve světové ekonomice růst jen nepatrně nebo stagnovat a ČR se udrží do 30. místa ve výkonnosti světových ekonomik.
4. „Ztracená příležitost“. Význam ICT bude ve světové ekonomice růst jen nepatrně nebo stagnovat, ale ČR ve své výkonnosti ztrácet.
5. „Jiný svět“. Význam ICT ve světové ekonomice výrazně poklesne, příčinou se stane např. jiná, významnější, technologie nebo globální konflikt.

³⁴ vlastní překlad

Faktorů, které určí jednu z hypotéz, je několik. Zásadní otázkou je zlepšení školství a jeho napojení na informační průmysl na všech stupních vzdělání včetně celoživotního. Od státu se pak očekává důsledné dodržování práv, penalizace neetického chování, odstranění byrokracie, korupce, moderní veřejná správa a jasná vize moderní prosperující země. Stát musí napomáhat k vytvoření zdravého ekonomického prostředí, ve kterém přirozeně vítězí efektivní řešení (VOŘÍŠEK, 2006). Na druhé straně zaznívají i hlasy, že stát by měl více zasahovat do ekonomického prostředí, například prezident Unie ICT Svatoslav Novák podotýká v rozhovoru pro časopis Czech Top 100 Forum: *„Můžeme se tisíckrát zapřísažit, že vládní protekcionismus a přetahování investorů pomocí ekonomických pobídek je v rozporu s hlásanými principy volné soutěže. Pokud však budou okolní vlády tato opatření uplatňovat a úspěšně umisťovat na svém území nejen nové investice, ale dokonce i stěhovat kapacity, které už byly v České republice usazeny, potom je jakýkoli ideově čistý přístup neobhajitelný“* (FISCHER, 2010/2011).

Role státu tedy nemá jasně daná pravidla a je spíše politickou otázkou, takže s nestabilní politickou situací se i informační politika, která musí mít dlouhodobou vizi, stává neefektivní. Navíc ICT průmysl a profesionálové jsou vždy o krok napřed před státem, úředníky, politiky, kteří vytváří strategie a legislativu.

3.1.5 Informační politika USA

Ovšem evropská cesta k informační společnosti následovala již tradičně vyšlapanou cestu Spojených států. Tam je za zlom považována zpráva **Telecom2000**³⁵, která byla vydána již v roce 1988 a předložila závěr, že komunikační a informační služby jsou určujícím faktorem pro rozvoj americké i světové ekonomiky. Viceprezident Al Gore³⁶ krátce nato poprvé použil termín

³⁵ http://books.google.cz/books/about/NTIA_Telecom_2000.html?id=5ia6F--4k5MC&redir_esc=y

³⁶ Albert Arnold Gore ml. (1948) viceprezident 1992-2000, neúspěšný kandidát na prezidenta USA v roce 2000, držitel Nobelovy ceny míru za rok 2007

informační superdálnice³⁷ a zároveň vyhlásil snahu rozvoje informačních služeb. Přilákal tak pozornost médií a široké veřejnosti i politiků k této problematice. V roce 1994 pak rozšířil svůj koncept **Národní informační infrastruktury** a vyzývá k rozvoji **Globální informační infrastruktury** – klíče k vytváření a přenosu znalostí. Sám Al Gore má zásluhu na prosazení informační společnosti jako globálního cíle v roce 1994 na kongresu ITU v Buenos Aires a také v roce 1995 na setkání G7³⁸ (ZLATUŠKA, 1998).

Osobnost Al Gora je dále úzce spojena s funkcí viceprezidenta během prezidentského období Billa Clintona³⁹, kdy společně prosazovali progresivnější informační politiku Spojených států, která přinesla snížení nákladů, snížení interní komunikace v úřadech, minimalizaci dvojí agendy, zlepšení přístupu k informačním zdrojům a přechod od tištěných materiálů k jejich elektronické formě. Následkem bylo vytvoření řady nových pracovních míst, ekonomický růst i vedoucí role Spojených států v oblasti informačních a komunikačních technologií. **Al Gore i Bill Clinton se nejednou také odvolávají k Tofflerovým** a jejich myšlenkám, které s jejich politikou souvisí.

I informační politika Spojených států má tři oblasti (SHAPIRO, 1997):

- 1. Vytváření a rozšiřování vládních informací**
- 2. Rozvoj, regulace a užívání informační infrastruktury**
- 3. Institucionální a právní infrastruktura**

Již na první pohled je zřejmé, že informační politika Spojených států se podle těchto tří oblastí značně liší od pojetí evropského. V zámoří je kladen větší důraz na legislativu a regulace, kdežto v Evropě tuto oblast ohraničují jednotlivé státy

³⁷ anglicky information superhighway

³⁸ setkání zástupců nejrozvinutějších 7 států světa, v roce 1997 rozšířeno o Rusko na G8

³⁹ William Jefferson Clinton (1946), americký prezident v letech 1993-2000

samostatně, proto je kladen důraz na obecné myšlenky spojené s Evropskou unií a informační společností.

Nejnovější americká strategie je *Digitální vláda: budování platformy 21. století pro lepší služby americkým občanům* (EXECUTIVE OFFICE OF THE PRESIDENT OF THE UNITED STATES, 2012),⁴⁰ která kromě jiného představila **tři strategické cíle**:

1. Umožnit Američanům přístup k vládním informacím kdykoli, odkudkoli a za pomoci jakéhokoli zařízení.
2. Ujistit se, že vláda USA se dokáže přizpůsobit digitálnímu světu a chopí se příležitosti obstarat a spravovat aplikace a data prostřednictvím inteligentních, bezpečných a dostupných způsobů.
3. Zpřístupnit vládní informace tak, aby podněcovaly inovace a zlepšily kvalitu služeb Američanům.

Z této koncepce a cílů je zřejmé, že strategie je pro co nejotevřenější přístup k informacím, a to dostupných především prostřednictvím chytrých telefonů, jejichž rozšíření a význam dokument také zmiňuje. Vláda si je vědoma vlivu snadného přístupu k vládním informacím na rozvoj svobodného podnikání a inovací, které jsou tak důležité pro celkové hospodářství země.

Administrativa Baracka Obamy⁴¹ v tomto smyslu navazuje na demokratickou vládu Billa Clintona, který prosazoval zmenšení byrokracie a zjednodušení přístupu k vládním informacím.

3.1.6 Informační propast

Přechod k informační společnosti ovšem přináší i mnohá rizika spojená s bezpečností osobních údajů, ochranou soukromí, informační kriminalitou,

⁴⁰ Digital Government: Building a 21st Century Platform to Better Serve the American People

⁴¹ Barack Hussein Obama (1961), prezident USA od roku 2009

spravedlivým odměňováním duševního vlastnictví a dalšími, mezi která patří i rozdělení společnosti na *informačně bohaté* a *informačně chudé*. Tyto rozdíly lze sledovat mezi jednotlivými státy, například tradičně bohatý sever a chudý jih, ale i v rámci zemí, například mezi obyvateli měst a obcí. Jedná se o tzv. „*informační propast*“⁴², která se vytváří mezi lidmi na základě jejich rozdílného přístupu k informacím. Užším termínem je pak „*digitální propast*“⁴³, která odkazuje k nerovnosti na základě přístupu k technologiím, internetu a online informacím (WARSCHAUER, 2011). Termín se začal používat na začátku 90. let a původně odkazoval pouze k fyzickému přístupu k technologiím, později byl rozšířen i o faktory, které navíc umožňují lidem efektivně využívat dostupné technologie jako informační dovednosti a znalosti. Řešením se zabývají různé státní i nestátní organizace přes veřejné knihovny, školy až po Organizaci spojených národů⁴⁴, je ovšem zřejmé, že každý stát by měl mít vlastní strategii a plán na odstranění této propasti, tedy informační politiku, která by zajistila rovný přístup k novým technologiím, jejich praktické využití, vzdělání, odborný výcvik či obecně osvětu o prospěšnosti nových technologií pro širokou veřejnost.

3.2 Informační politika třetí vlny

Ačkoli pojem informační politika vznikl až v 70. letech 20. století, tedy s přílivem třetí vlny, jisté informační strategie se samozřejmě objevovaly již od prvních rozvinutých civilizací Babylonu, Egypta, Řecka či Říma a nahradily nedostačující ústní předávání informací. Ovšem lidí, kteří disponovali přístupem k informačním kanálům umožňující přenos informací v čase a místě, bylo jen málo. Hlavním rysem tohoto období jsou silně decentralizované ekonomiky, kde si každý kmen a každá civilizace produkovaly své vlastní zboží na základě vlastních výrobních postupů a technologií. Osvojování technologií pak probíhalo zdlouhavě a často za cenu válečných konfliktů. Všeobecně známá je pak legenda mnicha, který po

⁴² Ang. information divide

⁴³ Ang. digital divide

⁴⁴ United Nations

staletích tajemství výroby čínského hedvábí, pronesl ve své berlí bource morušového a připravil Čínu o její výlučnost, která spočívala v uplatnění originální technologie. Není se pak čemu divit, že například Leonardo da Vinci do svých technických nákresů vždy záměrně zakreslil chybu, aby jeho vynález nemohl být sestrojen někým jiným.

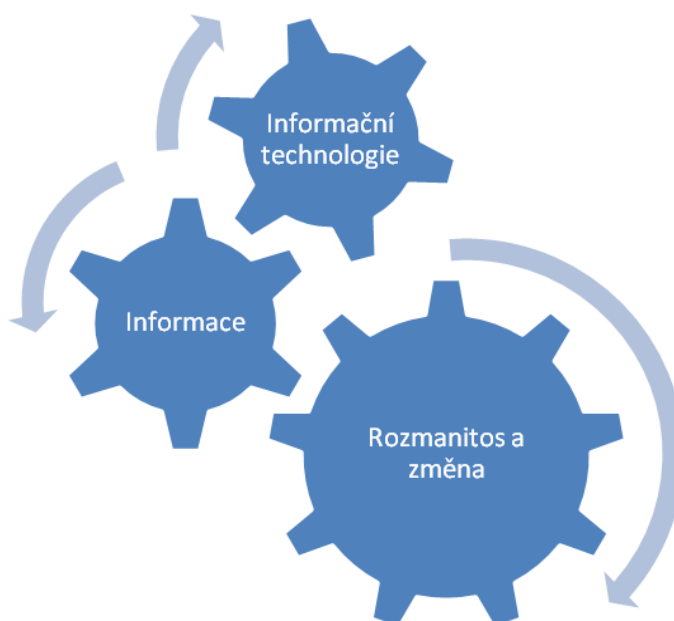
Obecně tedy informační kanály první vlny byly přesně takové, jaká byla tehdejší ekonomika, jednoduché a výrazně se lišily mezi národy. Informační politika, pokud se to tak dá nazvat, byla výrazně uzavřená, informace měli k dispozici výhradně nejmocnější lidé kolem dvora a panovníků. S rozšířením měšťanstva, růstem obchodu a řemesel stoupala i informovanost občanů pomocí různých vyhlášek.

Zvláštním příkladem informační politiky je silně hierarchická katolická církev, ačkoli se objevuje již od raného středověku, má veškeré znaky druhé vlny a do jisté míry ji Vatikán uplatňuje dodnes. Vrcholem hierarchie je papež ve Vatikánu, ten má v každé zemi svého vyslance z řad kardinálů, biskupů a kněží. Ustanovení a poselství od Svatého stolce tak putuje napříč hierarchií až k věřícím do celé Evropy, kterým jej tlumočili kněží během bohoslužeb. Tento systém ovšem odedávna nahrával intrikám, manipulacím s informacemi a nejasnostem.

Průmyslová revoluce a následný rozvoj velkých podniků a velkých státních útvarů nahrával vysoké míře byrokracie a hierarchie. Informační systémy se tak staly neprůhlednými a vyžadovaly stále více mezistupňů a manažeři vyžadovali stále více a více informací od svých zaměstnanců (TOFFLER, 1980 str. 69), kterým zbývalo míň a míň času na vlastní práci. Informační politika byla neprůhledná a složitá, bez technologií, které by usnadňovaly vyhledávání a třídění informací. Prostředí druhé vlny nahrávalo k utajování informací a manipulacím s nimi, příkladem mohou být vykonstruované politické případy v Československu v 50. letech 20. století. Zkostnatělé podniky i státní aparát používaly na dnešní poměry

jen pomalé informační kanály jako poštu či telefony, se kterými bylo složité pracovat a informace editovat, kopírovat, archivovat, vyhledávat atd.

Na druhé straně informační politika hraje nezastupitelnou roli ve společnosti třetí vlny, čím rychleji se totiž mění situace a prostředí, což je pro třetí vlnu typické, tím více informací je potřeba. Informační politika pomáhá v takto dynamickém prostředí nalézat nové informační kanály, které dovedou lépe zvládat nápor velkého množství informací. Vzniká tak velký tlak na vývoj nových informačních technologií, potažmo informačních kanálů, jak vidíme na diagramu, který byl vytvořen podle Tofflerovy odpovědi na otázku v sérii rozhovorů *Preview and Premises: Jak nás zasáhne vyšší míra informační výměny?* (TOFFLER, 1983 str. 108):

Obrázek č. 4: Propojení změn a informačních technologií

Mezi každou částí diagramu je pak jednoduchá přímá úměra – čím více změn, tím více informací a tím větší potřeba informačních technologií.

Informační politika v pojetí Tofflerových zahrnuje především otázky kontroly nad informacemi a řízení informačních toků, které jsou neodmyslitelně spjaty s novými informačními technologiemi.

Toffler předpověděl dopad nových informačních technologií na dnešní generaci, potažmo na politiku či informační politiku, v několika svých pracích a rozhovorech již v 70. letech. Například: *„Počítač má velké množství důsledků na politický systém. Velký centralizovaný počítačový systém zvyšuje státní moc nad individualitami, ale malé decentralizované počítačové sítě mohou být využity k posílení individuální moci“* (TOFFLER, 1983 str. 120). Malými decentralizovanými počítačovými sítěmi můžeme chápat díky své architektuře i internet, který v posledním desetiletí nepopíratelně posílil individuální moc. Důkazem toho mohou být různé občanské iniciativy, které vznikají díky sociálním sítím a umožňují lidem nejen společně vyjádřit názor, ale dokonce se za něj i postavit, příkladem toho je i Holešovská výzva z počátku roku 2012 (Anon, 2012).

To, co Tofflerovi předpověděli před více než třiceti lety, dnes potvrzuje i Joseph Nye Jr.⁴⁵, profesor na Harvardu: *„Rozsah informací bude znamenat to, že moc bude šířeji distribuována, informační síť tak podkope monopol tradiční byrokracie. Rychlost internetu znamená, že všechny vlády zde i v zámoří budou mít menší kontrolu nad svými procesy“* (NYE Jr.)⁴⁶. Jinými slovy přístup občanů k neformální počítačové síti, internetu, a dostupnost informací znamená, že vlády ztratí svou výsadní kontrolu nad správou zemí.

Tofflerovi dále upozorňují na zvyšující se vliv médií v politice. Nejde jen o diskusní pořady v televizi či stranické profilování konkrétních novinových titulů, v každé zemi probíhá politický boj mezi politiky, byrokraty a lidmi z médií, jejichž politická moc stále narůstá, a mění tak podobu politického zápasu

⁴⁵ Joseph Nye Jr. (1937), americký politolog

⁴⁶ vlastní překlad

(TOFFLER, a další, 2002, str. 228). To, do jaké míry dovedou média ovlivnit veřejné mínění, potažmo souhlas či nesouhlas s politickým rozhodnutím, lze uvést na příkladu války v Iráku (2003), kde namísto záběrů z boje, bombardovaných měst a raněných civilistů média americkým lidem předkládala počítačové simulace a informace o nejnovější výstroji americké armády. Ale ačkoli měl Toffler jistě na začátku devadesátých let pravdu ohledně nárůstu politické moci masmédií, stále si uvědomuje, že jsou víceméně ovládána vládou či velkými korporacemi, a budoucnost vidí (a dnes již můžeme říci, že správně) v interaktivních médiích. V knize *Preview and Premises* za tyto interaktivní média považuje videokazety, kopírky, kabelové televize a především malé počítače, které mohou používat všichni včetně dětí (TOFFLER, a další, 2002 str. 110). Nabízí se tak paralely k digitálním médiím, tedy nekonečně kopírovatelným informačním zdrojům, a chytrým telefonům s připojením k internetu. V použití těchto interaktivních médií vidí Toffler vyšší stupeň demokracie než v industriální době, protože nové technologie snižují centrální kontrolu nad životy občanů.

3.2.1 The social decision-making⁴⁷

V demokracii vidí Toffeorovi především proces, kterým uskutečňujeme naše nejdůležitější kolektivní rozhodnutí, a přiklání se k novým formám demokracie, ve kterých je kladen důraz na zapojení občanů do ekonomických a politických otázek, a označují ji termínem **the social decision-making** (TOFFLER, 1983 str. 115). Tento termín se neuchytil, namísto něj se ovšem používá jednodušší a kratší **e-Demokracie**⁴⁸, který v zásadě vyjadřuje to samé. Jedná se o rozšíření používání informačních a komunikačních technologií v politických debatách a rozhodovacích procesech. Nové technologie a rozvoj internetu změnily podmínky komunikace a zvýšily zájem o jejich uplatnění v politických procesech (PÄIVÄRINTA, a další, 2006).

⁴⁷ vlastní překlad: sociální rozhodování

⁴⁸ e-Democracy

Základním argumentem, proč zapojit víc lidí do rozhodování, je fakt, že s každou vlnou narůstá počet rozhodnutí ve společnosti a jejich složitost, tím pádem již nestačí pár vyvolených, ale je zapotřebí zapojit více lidí. Zajímavým příkladem přímé aplikace the social decision-making v praxi je anglický fotbalový klub Ebbsfleet United (Anon, 2012), který je řízen přímo fanoušky klubu. Ti prostřednictvím online aplikace rozhodují o sestavě i odměnách hráčů. Vysoký počet zainteresovaných eliminuje množství chybných rozhodnutí a týmu se daří. Důležitý na tomto příkladu je i fakt, že lidé se chtějí podílet na řízení a vzít na sebe zodpovědnost za svá rozhodnutí tak, aby se mohli cítit součástí systému, identifikovat se s ním a získat určitý status.

Důležitým nástrojem celého rozhodovacího procesu je decentralizovaná počítačová síť, kde jsou jednotlivé počítače ve všech domácnostech, školách, podnicích nekontrolovatelné žádným centrálním počítačem. Taková síť je v tom případě schopná zapojit víc a víc lidí do ekonomických a politických rozhodování a započít přímou demokracii. První vlaštvkou je *elektronická radnice*⁴⁹ v Columbusu (Ohio), kde místní občané rozhodují o obecních záležitostech přímo ze svého domova (TOFFLER, 1980 str. 347). Není tedy náhoda, že i u nás se začíná mluvit o možnosti elektronických voleb.

Prvním krokem k jejich zavedení bylo podepsání memoranda v roce 2008 mezi Ministerstvem vnitra ČR a Českým statistickým úřadem o vzájemné spolupráci na koncipování, řešení, testování a realizaci systému elektronických voleb (PETERKA, 2008). Příprava byla rozdělena do dvou částí, protože realizace nevyžaduje pouze technické řešení, ale i legislativní. V memorandu je dále vyjádřeno, že elektronické hlasování by sloužilo jako alternativa k papírovému, tedy by ho v žádném případě nenahrazovala. Konkrétní výhled do budoucnosti a implementace elektronických voleb v ČR zatím neexistuje. Na druhé straně ovšem můžeme vidět úspěšné zahraniční zkušenosti, například Estonsko se v roce

⁴⁹ anglicky electronic town hall

2007 stalo první zemí na světě, která umožnila internetovou volbu v celostátním měřítku, kde předpokladem pro její realizaci byl pouze přístup na internet, čipový občanský průkaz a čtečka karet. Elektronické hlasování je bezesporu základním předpokladem pro uplatnění Tofflerovy teorie the social decision making v praxi. Silnými argumenty pro je snížení nákladů, lepší dostupnost volby pro tělesně postižené či voliče v zahraničí. Naopak proti mluví případné problémy s bezpečností a manipulací hlasů.

3.2.2 e-Business

Dalším příkladem, který Tofflerovi předpověděli, je **online nakupování**. V rozhovoru pro časopis El País v roce 1983 Alvin říká: *„Můžeme si snadno představit, že pro nákup fotoaparátu postačí zmáčknout jedno tlačítko na počítači. Spotřebitel vysvětlí počítači do nejmenších podrobností, co si přeje. Na obrazovce se objeví informace spotřebitelských svazů. Dokonce bude možné provést elektronický průzkum, a získat tak rady k našemu výběru“* (GIESBERT, 1984). Situace, kterou popsal na začátku 80. let, se tehdy mohla zdát utopická, ovšem dnes je naprostou samozřejmostí.

Přináší mnoho výhod pro spotřebitele, ale i výrobce: nižší ceny, lepší dostupnost zboží, nová pracovní místa, inovace, lepší zpětná vazba, zkrácení distribučního řetězce. Podle Evropské komise dnes tvoří elektronický obchod 3 % všech maloobchodních transakcí v Evropské unii a pro jeho zvýšení na dvojnásobek do roku 2015 komise předložila opatření, která mají za úkol (EVROPSKÁ KOMISE, 2012):

1. Zjednodušit proces nakupování zboží a služeb online (včetně hudebních nahrávek a filmů)
2. Zvýšit efektivitu a cenovou dostupnost zasílání zboží po Evropě
3. Zvýšit množství informací, které poskytují prodejci o svých službách a zboží

4. Napomoci rozvoji služeb vysokorychlostního internetu a zlepšit komunikační infrastrukturu, díky čemuž by internetu mohlo využívat více lidí, především na venkově a v odlehlých oblastech
5. Zlepšit informovanost spotřebitelů, tedy i jejich ochranu pro případy zneužití.

Rozvoj online nakupování s sebou přinesl i nové výzvy pro tradiční informační kanál druhé vlny, tedy poštu. Ta každoročně hlásí pokles tržeb z listovních zásilek a upadající zájem o posílání pohlednic, ale na druhé straně zvyšuje výnosy z přepravy balíků (SELICHAROVÁ, 2012), které přímo souvisí s trendem online nakupování.

Přesun obchodních aktivit na internet je jen dalším dílkem skládačky toho, jak informační technologie ovlivňují současný obchod, boří zavedené obchodní vzorce a mění i samotné podnikání a výrobu, které se na pozadí nových trendů označují také jako e-podnikání či e-business. Hlavním rysem tohoto podnikání je také fakt, že se neobchoduje online pouze s hmotným zbožím, ale čím dál častěji také s informacemi a informačními službami.

Díky informačním systémům a internetu tak mohou zákazníci přímo působit na výrobce bez zbytečných mezistupňů, a naopak zákazníci mohou přímo působit na producenta. Ten už nevyrábí pro anonymního kupujícího, ale díky sofistikovaným metodám průzkumu trhu, cílené reklamě a mnohdy přímé zpětné vazbě od zákazníků, pro konkrétní cílové skupiny či trhy. Nikdy v minulosti neměli zákazníci takovou moc ovlivnit výrobu jako dnes a zároveň nikdy v minulosti nebylo tak těžké oddělit roli producenta od spotřebitele.

Toffler v souvislosti s těmito zavedenými rolemi přichází s jejich kombinací a nazývá ji **prosumer**.⁵⁰ Podle Tofflerových budou v budoucnu lidé vytvářet více produktů sami doma, nejen pro vlastní spotřebu, ale i pro vlastní uspokojení a

⁵⁰ viz. 2.2.10

touhu po originálních věcech, ke kterým můžou mít citový vztah. Dnešní trendy tuto teorii do jisté míry potvrzují a mluví především o vlastních zahrádkách a vlastní potravinové nezávislosti na velkých producentech a distributorech. Stejně tvrzení přináší i studie Toffler Associates z roku 2010 (ČTK, 2010).

Není tedy náhoda, že většina podniků, které se v posledních třech desetiletích prosadily a zaznamenaly největší růst, byly právě progresivní podniky zaměřené na nové technologie, operační software, informační systémy, mobilní aplikace, chytré telefony, mobilní internet atd. Vývojová centra těchto podniků a jejich know-how jsou rozhodující a Toffler v *Powershift*⁵¹ dodává, že nikdo by neinvestoval do Applu nebo IBM kvůli jejich budovám či majetku, ale pouze kvůli jejich kontaktům, síle jejich marketingu a prodeje, organizačním schopnostem jejich manažerů a nápadům v hlavách jejich zaměstnanců (TOFFLER, a další, 1990 str. 72).

Nejedná se ovšem pouze o nově vzniklé podniky, které využívají nové technologie třetí vlny, i čistě industriální podniky využívají informační systémy, online komunikaci, čipové docházkové systémy, online prodeje atd. Jejich zavádění je ovšem mnohdy složitější, protože naráží na zavedené postupy a těžkosti při reorganizaci.

3.2.3 Electronic cottage

Jednou ze změn ohledně práce a pracovních podmínek, kterou přinese třetí vlna, je podle Tofflerových nárůst práce z domova. Ekonomika první vlny byla plně závislá na půdě, a tak byli lidé připoutáni k domovu, kde vytvářeli ekonomické hodnoty. Druhá vlna naopak koncentrovala obyvatelstvo do měst a kolem továren. Třetí vlna přinese v tomto smyslu opět decentralizaci. Technologicky a logisticky je to možné již nyní a postupně se tomu opravdu děje a přináší úspory jak

⁵¹ viz.2.2.7

zaměstnavatelům, tak zaměstnancům, protože přeprava lidí je daleko dražší než přenos informací a také tak neznečišťuje životní prostředí. Ovšem Toffler není první ani jediný, kdo předložil předpověď nárůstu práce z domova, přišel s ní již v roce 1973 Jack Nilles⁵² a označil tento trend *telecommuting* nebo někdy také *telework*. Se zvýšeným počtem pracovníků z domova pak Tofflerovi mluví o *electronic cottage*, kde odpadne potřeba stěhování za prací, vznikne silnější pouto k domovu a větší prostor pro komunitní aktivity a dobrovolnictví. „Elektronická vesnice zvýší v masovém měřítku možnost toho, že manželé, a možná dokonce děti, pracují dohromady jako jeden“ (TOFFLER, 1980 str. 204)⁵³. Koncept *elektronické vesnice* má tři základní dopady:

- 1. Environmentální dopad:** snížením cestování za prací dojde nejen ke snížení znečištění, ale také k decentralizaci znečištění a snížení produkce samotné energie. Vznikne tak prostor pro alternativní energii z obnovitelných zdrojů.
- 2. Ekonomický dopad:** počítačový a komunikační průmysl bude rozkvétat a profitovat na tomto systému. Na druhé straně automobilový, ropný a těžký průmysl budou ztrácet své dominantní postavení.
- 3. Psychologický dopad:** vysoce abstraktní práce z domova v ryze symbolické ekonomice vyžaduje vysokou míru sebekázně a disciplíny, člověk se tak musí sám motivovat a spoléhat především na sebe. Pracovní kontakt mu ovšem může plně nahradit sociální kontakt v rodině a sousedství.

Tyto dopady mají zřejmý pozitivní charakter, ale bohužel realizace není tak jednoduchá, jak se Tofflerovi mohlo před lety zdát. Mít více času na rodinu, děti, koníčky, zbavit se každodenního cestování a stresu a ještě tím přispět ke zpomalení znečišťování přírody jsou cíle, kterých se ve společnosti zatím nepodařilo dostatečně dosáhnout.

⁵² Jack Nilles (1932), americký fyzik a vědecký pracovník

⁵³ vlastní překlad

Na druhé straně existuje mnoho příkladů práce z domova a zároveň toho, jak se lidé dokážou vyrovnat se změnami. Mnohé pracovní servery nabízejí práci z domova. Například americký server online-home-jobs.com, který je zaměřený na přivýdělek online především formou přepisování dat, programování, vyplňování formulářů atd. *Teleworking*, tedy práce na dálku z domova, je v USA čím dál víc populární a šíří se do celého světa. Podle studie z roku 2009 *Telework a technologie umožňující práci mimo zdi korporací*⁵⁴, kterou provedla *Asociace spotřební elektroniky*⁵⁵, pracuje z domova minimálně 1x měsíčně 37 % všech pracovníků v USA (MARTOCH, 2009). Za hlavní výhody považují pružnou pracovní dobu, snížení nákladů na cestování, méně vyrušování u práce a zlepšení rovnováhy mezi osobním a pracovním životem, všechny tyto výhody sepsal Toffler v 80. letech ve své knize *Třetí vlna*.

Propracovanou koncepci propojeného světa díky technologiím předložil také Marshall McLuhan⁵⁶, který za hlavního hybatele označuje elektronická média, která udělají ze světa tzv. **globální vesnici** (MCLUHAN, 1991). Ta vznikne v okamžiku, kdy elektronická média nahradí tištěná, a transformují tak celou společnost, která bude moci komunikovat v jeden okamžik bez ohledu na to, kde na planetě se jednotliví lidé nacházejí. Předpověděl tak globální důsledek vytvoření celosvětového elektronického ústředního systému, dávno před internetem i prvními pokusy o jeho vytvoření. McLuhan věřil, že všechny inovace jsou spojeny se čtyřmi procesy:

Proces	Význam procesu
Retrieval (vyhledávání)	Nové technologie pocházejí z již existujících a obsahují jejich prvky.
Enhancement (vylepšování)	Nové technologie nahrazují staré díky vyšší výkonnosti.

⁵⁴ *Telework and the Technologies Enabling Work Outside Corporate Walls*

⁵⁵ Consumer Electronic Association

⁵⁶ Marshall McLuhan (1911 – 1980), kanadský spisovatel, filozof a mediální teoretik

Obsolescence (zastarávání)	Staré technologie jsou vytlačovány novými.
Reversal (obrat)	Nové technologie musí přinášet optimální benefity nebo se musí znovu zdokonalovat, aby nebyly samy nahrazeny.

Tabulka 1: McLuhanuv soupis technologických procesů změn

Díky novým technologiím dochází ke globální interakci na organizační úrovni i globálnímu osvobození na úrovni jednotlivce. McLuhan je stejně jako Toffler spíše pozitivní vůči novým technologiím a médiím, ale projevuje také jisté obavy, například z manipulace prostřednictvím médií.

Pojem globální vesnice se stal hojně citovaným a až s příchodem internetu se plně ukázala McLuhanova prozřetelnost a předvídavost stejně jako u Tofflera.

3.2.4 Komunikační média

S přílivem druhé vlny, jež vyžadovala s masovou výrobou i zvýšenou distribuci informací, kterou již nemohly zastat původní informační kanály, se objevila masová média a záplava informací pro všechny bez ohledu na postavení. Za první opravdu industriální informační kanál Tofflerovi považují poštu, následovanou telegrafem a telefonem (TOFFLER, 1980 str. 29), jako nástroji komunikace mezi dvěma účastníky. Ale společnost masové produkce a masové spotřeby vyžadovala také možnosti, jak oslovit jedním kanálem mnohonásobně více lidí. Vznikla tak masová média, noviny v 19. století a rádio či televize ve 20. století, které sehrály nezastupitelnou roli v celé dekádě industrialismu a vyznačují se všemi jejími rysy: standardizace, synchronizace, specializace, koncentrace, maximalizace, centralizace.

V této podkapitole jsou popsána média druhé vlny pomocí šesti rysů industrializace, kterými Tofflerovi původně popsali práci modrých límečků druhé

vlny, ve výčtu je také porovnání s informačními kanály třetí vlny, za které lze považovat **nová média**⁵⁷, což je souhrnný název pro média, která jsou založena na digitálním zpracování dat, jsou přístupná kdykoli, odkudkoli a na jakémkoli digitálním zařízení. Důležitým prvkem je pro ně interaktivnost a možnost spolupráce na jejich vytváření či editaci, a to vše v reálném čase. Jsou pro ně typické následující vlastnosti, stejné jako pro digitální informaci, sepsané Tonym Feldmanem (1997):

- **Manipulovatelnost** – je vlastnost nekonečných možností informaci měnit. Úzce souvisí s interaktivitou uživatelů, kteří si ji mohou přizpůsobovat, a tudíž vytvářejí její podobu, a to v jakékoli fázi jejího vzniku či přenosu.
- **Zhušťovatelnost** – vlastnost, která umožní více digitálních informací zhuštit na malém fyzickém prostoru. Klíčová vlastnost pro sdílení, posílání a uchování informací.
- **Sít'ovatelnost** – umožňuje digitální informaci sdílet neomezeným množstvím uživatelů po síti.
- **Nestrannost** – každá digitální informace je vyjádřena číselným kódem a lze v něm vyjádřit cokoli - text, hudbu, obraz atd. Ve své podstatě tedy také může být multimediální.
- **Kompresovatelnost** – speciální vlastnost, která umožňuje zmenšit soubor digitálních informací a po přenosu či uložení opět zobrazit v původní velikosti.

Existuje více charakteristik nových médií, například **Martin Lister** je ve svém díle *New Media: A Critical Introduction* (LISTER, 2009), popsal prostřednictvím digitality, interaktivity, hypertextu, disperze a virtuality. Ovšem pro potřeby této práce stačí předchozí charakteristické rysy a vědomí toho, že nástup třetí vlny souvisí s rozšířením technologií, které umožňují práci s těmito médii, a jejich rozšíření mělo rozhodující význam na celou společnost a nástup třetí vlny. Srovnání

⁵⁷ nová v tomto smyslu značí nezmapovaná, stále se vyvíjející

informačních kanálů druhé vlny, které pracovaly pouze s analogovými informacemi, a třetí vlny s novými médii nabízí následující přehled na základě znaků druhé vlny.

1. Standardizace

Pokud se podíváme na schéma jakéhokoli časopisu či přední stranu jakýchkoli novin na světě, tak uvidíme stejné uspořádání, rubriky, podobné titulní stránky. Lidé na celém světě sledují téměř identická videa a fotografie. Ještě vyšší stupeň standardizace pak můžeme sledovat u odborné literatury, která má dokonce přísnější zákonitosti a normy ulehčující orientaci v problematice. Až s nástupem internetového zpravodajství se upouští od jednotného stylu sdělení, zpravodajské servery se od sebe odlišují a objevují se nové možnosti pro čtenáře, ba co více, i čtenáři se stávají novináři díky blogům. Velký zlom v odklonu od standardizace informačních sdělení způsobila také sociální média, protože lidé se díky nim navzájem informují o významných událostech.

2. Synchronizace

Noviny vycházejí každé ráno, televize je podle svého programového plánu zaměřena během dne na různé cílové skupiny, dopoledne jsou to maminky na mateřské, odpoledne studenti vracející se ze školy a večer tatínkové dívající se na zprávy. Obě tato média podléhají synchronizaci druhé vlny, kdy ráno byli všichni v práci a večer všichni doma u televizních obrazovek. S nástupem směnného provozu, volných povolání či práce z domova a především díky novým technologiím již tato synchronizace ztrácí smysl. Na internetu působí zpravodajské servery 24 hodin denně a přináší čerstvé zprávy téměř okamžitě. Stejně tak fungují televizní archivy, díky nimž je možné dívat se svůj oblíbený pořad kdykoli.

3. Specializace

Konkrétně tematicky zaměřené noviny, časopisy a pořady jsou a budou stále existovat. Navíc se ovšem objevují média, především sociální sítě, která nemají jasně definovaný účel. Nabízejí různorodé využití, kterým si získávají širokou veřejnost, a každý je může využívat svým způsobem.

4. Koncentrace

Industriální éra je charakteristická tím, že se lidé soustřeďují ve městech, v továrnách, společně chodí do kin či na koncerty. Třetí vlna nepotlačuje tuto koncentraci mas, ale ani ji nepodporuje, protože film či koncert je možné díky novým technologiím vidět i na dálku. Například konference online, vysokoškolské přednášky online, sportovní přenosy či dokonce online bohoslužby. Důkaz může být každoroční klesající návštěvnost kin.

5. Maximalizace

Informační kanály druhé vlny se vyznačují svou maximalizací. Úspěchem filmu, hudebního alba, televizního pořadu či knihy bylo množství lidí, kteří si jej koupili. Čím vyšší sledovanost, tím úspěšnější pořad. Ovšem s rozmanitostí lidských zájmů a rozšířením technologií, které umožňují individuální výběr, již není maximalizace směrodatná.

6. Centralizace

A nakonec poslední neméně důležitý rys informačních kanálů druhé vlny - centralizace. Světové zpravodajské agentury, vydavatelství, filmové produkce, národní televize jsou soustředěny v centrálách, odkud chrlí informace do celého světa. Příkladem je Hollywood jako centrum světové kinematografie. Při dostupnosti a snadné ovladatelnosti informačních technologií se ovšem produkce třetí vlny prudce decentralizuje. Každý si může, a taky tak činí, dát své vlastní video na některý z video serverů, například youtube.com. Vznikají lokální

televizní stanice či rozhlasové stanice a i přes fakt, že jsou lokální, je možné sledovat je téměř odkudkoli.

Ačkoli informační kanály industriální doby, například telefonní sítě, noviny, televize stále fungují a jsou významnou součástí globální informační infrastruktury, ba co více, svou existencí umožnily vznik **info-sféry**⁵⁸, momentálně můžeme sledovat jejich transformaci na nové a efektivnější kanály. Ty se stávají součástí **informační revoluce**, která je podle Tofflerových pouze dílčí částí většího celku, jenž označují za třetí vlnu.

3.2.5 Sféry informační politiky podle Tofflerových

Jak již bylo řečeno v úvodu kapitoly, informační politika je rozmanitá a netýká se pouze států, ale i podniků a občanů. Každý si určuje informační přístup či taktiku, i když mnohdy pouze podvědomě. Následující část se blíže zaměřuje na jednotlivé přístupy na úrovni státu, organizací i občana z pohledu Tofflerových a třetí vlny.

Státní informační politika

Role státu ve třetí vlně bude podle Tofflerových potlačena a důraz bude kladen na individualitu, místní samosprávu a lokální řízení. To se projeví i v množství lokálních informačních kanálů, ale především v jejich nových a progresivnějších formách. Obecní úřady či městské úřady udržují mnohdy stávající obecní zpravodaje či jiné tiskoviny, stále používají rozhlas, ale především již téměř bez výjimky provozují své webové stránky, informují tak občany online a umožňují oboustrannou komunikaci. Pro občany je to snazší a pohodlnější způsob, jak být v kontaktu s úřady a poskytnout jim zpětnou vazbu, vyjádřit svůj názor, čímž

⁵⁸ info-sphere

rozvíví demokracii a přibližují se k Tofflerově koncepci „*the social decision-making*.“⁵⁹

„*Informace blízce souvisí s mocí a politikou – a stane se ještě bližší, až se posuneme do éry „info-politiky“*“ (TOFFLER, 1983 str. 119)⁶⁰.

Je škoda, že Tofflerovi se v oblasti státní informační politiky nevyjadřují konkrétněji. Mluví o tom, že informace úzce souvisí s mocí a politikou a toto své postavení v budoucnu ještě upevní (TOFFLER, 1983 str. 119), ale již nevysvětlují, jak konkrétně si tuto informační politiku představují. Popisují především široké zapojení obyvatel do rozhodovacího procesu na základě nových technologií, ale opět nevysvětlují, na jakých úrovních budou občané tato rozhodnutí dělat a zda se to týká pouze místní samosprávy či se budou podílet také na schvalování zákonů, mezinárodních rozhodnutích a vojenských rozhodnutích. Neuvádí ani to, zda bude třeba politiků jako zástupců lidu. Za největší překážky uvádí rasismus, sexismus, xenofobii a náboženské předsudky (TOFFLER, 1983 str. 121), ale již nemluví o bezpečnosti a možnosti zneužití lidového hlasování.

Podniková informační politika

Jak bylo již nastíněno, podniky třetí vlny musí opustit zkosnatělé byrokratické struktury a zefektivnit veškeré své vnitřní procesy. Nové technologie navíc odkryly nevídané možnosti elektronického obchodu od zjednodušení distribuce či vedení marketingových kampaní online až po samotný online prodej či poskytování online služeb. Podniky, které se nepřizpůsobí novým obchodním modelům a nezačnou implementovat nové technologie, buď zaniknou, nebo budou mít vážné problémy.

⁵⁹ viz. 3.2

⁶⁰ vlastní překlad

Tofflerovi dále hovoří o tzv. *víceúčelové korporaci*⁶¹ (TOFFLER, 1980 str. 239), jež má celou škálu zaměření a nemá za úkol pouze generovat zisky, ale působí na společnost ve více úrovních a zdaleka se nejedná jen o výrobní podniky, které pořádají hudební festivaly a mají svá sportovní družstva, jedná se i o nemocnice, pošty či školy, které přesahují rámec svých tradičních funkcí, nabízejí kosmetické služby, finanční poradenství, kurzy pro dospělé atd. Z toho vyplývá, že organizace s více zaměřeními má také více způsobů, jak působí na své okolí a zároveň jak okolí působí na ni. Ale ačkoli umíme měřit výdělečnost nebo ekonomický profit, už neumíme měřit tyto neekonomické aspekty. Tofflerovi vyjmenovávají těchto pět stěžejních tlaků, které na korporace působí (TOFFLER, 1980 str. 236):

1. **Environmentální** – znečištění, změny klimatu, zamoření oceánů atd. jsou problémy, které nás jasně varují, že produkce již dále nemůže být organizována jako doposud. Protože korporace jsou největšími producenty, jsou také největší příčinou ekologických důsledků.
2. **Sociální** – pravděpodobně nejběžnější důsledek, kolem velkých továren se vytváří socio-sféra, kde se lidé potkávají a společně žijí. Změny, které korporace udělá kvůli ekonomickému profitu, tak ovlivňují celou společnost, nejen fungování korporace.
3. **Informační** – s nástupem ekonomiky třetí vlny jsou korporace nuceny pracovat s větším množstvím informací, které využívají jako surovinu, informace vstupují do produkce, a zároveň informace i produkují. Informace se tak stávají stěžejními pro produkci. Okolí navíc působí na podnik a požaduje otevřenost a sdílení těchto informací.
4. **Vládní** – čtvrtý tlak je způsoben vládou, která je díky demasifikaci roztříštěná na tolik součástí, že každá z nich působí svou vlastní silou.
5. **Morální** – poslední a pravděpodobně nejkontroverznější je tlak na korporátní morálku, která je mnohdy v přímém rozporu s ekonomickými cíli nebo

⁶¹ anglicky the multipurpose corporations

osobními motivy manažerů, a tak se stále ještě neobejdeme bez skandálů a korupce.

Pod těmito tlaky se utvářejí nové korporace, které z nich dělají více než pouze ekonomické instituce. „*Účelem těchto korporací je tak změna ze singularity do plurality – nejen na rétorické úrovni nebo ve vystupování k veřejnosti, ale na úrovni sebe-identifikace*“ (TOFFLER, 1980 str. 238)⁶².

Celý tento proces transformace podniků je ovšem jen dílčí částí celkové transformace, ve které hraje signifikantní roli také informační strategie daných podniků, tedy podniková informační politika.

Informační politika z pohledu občana

Tím jak narůstá faktor rozmanitosti v civilizaci třetí vlny na všech úrovních, tak vzniká také logicky rozmanitost informací a narůstá jejich množství, které nás obklopuje. Nejvíce prostoru osobnímu boji s novými a novými informacemi Tofflerovi věnují v knize Šok z budoucnosti, kde popisují rozličné společenské změny a tlaky na lidskou adaptabilitu. V této souvislosti doporučují vytvořit si jakési „*zóny stability*“ (TOFFLER, 1992 str. 183) tak, aby si člověk, který je vystaven nepřetržitým změnám, vytyčil nejdůležitější sféry svého života, u nichž si změny pečlivě naplánuje do budoucna a určí, kolik času jim věnuje. Ačkoli Tofflerovi tyto „*zóny stability*“ dávají do souvislosti se změnami, velice dobře se dají uplatnit i v práci s informacemi, například si člověk stanoví, kolik času věnuje sledování televize, kolik si vyhradí na surfování na internetu a kolik na procházku v přírodě bez toho, aniž by přijímal jakékoli informace.

Přímo o informační strategii jedince pak Tofflerovi píší v knize The Third Wave, kde popisují transformaci lidské psychiky na „*skladiště obrazů*“⁶³, které si každý

⁶² vlastní překlad

⁶³ anglicky *the warehouse of images*

vytváří o světě, který ho obklopuje: „*Informační bomba exploduje v našich myslích a zasype nás šrapnely obrazů a drasticky změni vnímání a jednání v soukromém životě každého z nás. Při posunu z druhé vlny do třetí info-sféry měníme naši vlastní psychiku*“ (TOFFLER, 1980 str. 156)⁶⁴. Mluví tedy o změně lidské psychiky na základě zvýšeného příjmu informací.

Protože třetí vlna není pouze zvyšující se množství informací, ale také rozšíření modernějších a sofistikovanějších informačních a komunikačních technologií, jejich rozšíření znamená pro občany množství nových pracovních míst. Nároky na kvalifikaci občanů tím sice stoupnou, ale jedním z cílů státní informační politiky je zvyšování kvalifikace a informačního vzdělání. Zároveň by se měla státní informační politika aktivně zabývat otázkou nepříznivých dopadů technologií na občany s nižším vzděláním, sociálně slabší i handicapované.

A posledním kladným vlivem informační politiky na občana je fakt, že díky novým technologiím získá snadnější přístup ke kulturnímu dědictví, unikátním sbírkám knihoven, muzeí, galerií atd.

Tofflerovi nikdy neměli za cíl popisování jednotlivých oblastí lidského života třetí vlny, tudíž se také nikde ve svém díle nesoustředili pouze na informační politiku. Civilizace třetí vlny je tak propletená, že vše souvisí se vším, a tedy je obtížné vytrhnout z jejich díla pouze myšlenky týkající se informační politiky, protože úzce souvisí s ekonomikou, vzděláváním i samotnou politikou. Tofflerovi také nikdy nenavrhovali řešení nebo scénáře vývoje, vždy byli spíše obecní než konkrétní, například říkají: „*Pro civilizaci třetí vlny je nejpodstatnější surovinou ze všech, a zároveň nevyčerpatelnou, informace zahrnující představivost*“ (TOFFLER, 1980 str. 352)⁶⁵. Ovšem už nerozvíjí její význam nebo konkrétní práci s ní. Nezabývají se jejími nosiči, uchováním, přenosem a zpracováním.

⁶⁴ vlastní překlad

⁶⁵ vlastní překlad

S transformací podniků, změnami v médiích, politice a obchodu třetí vlna podle Tofflerových přinese i výrazné změny ve vzdělání. Samostatně popsat význam a přeměnu vzdělávacího systému třetí vlny by vystačilo na samostatnou práci, a proto bude kladem důraz především na vzdělání ve vztahu k práci s informacemi a novým technologiím.

3.2.6 Vzdělávání

Jedním z neodmyslitelných cílů informační politiky by měla být i koncepce vzdělávání, potažmo informačního vzdělávání. Vzdělávání ve třetí vlně úzce souvisí s již zmiňovaným termínem **informační společnost**⁶⁶ a přináší proměnu klasických výukových metod a zavedených školních osnov. Ve společnosti třetí vlny, kde je vysoká míra pomíjivosti, novosti a rozmanitosti se informace vytváří, mění a zanikají tak rychle, že již není možné učit se fakta, ale spíše se s nimi učit pracovat. Učit se přizpůsobivosti. Jako příklad uvádí Tofflerovi používání počítačů, které se rozšířily a staly součástí našeho života téměř ze dne na den. Až na výjimky se je nikdo neučil používat ve škole. Většina uživatelů se učila sama nebo od někoho, kdo si počítač pořídil o pár týdnů dřív. Školy zkrátka ztratily svůj monopol na vzdělávání.

Tofflerovi doporučují školám, aby nabízely širokou škálu volitelných předmětů, pořádaly krátkodobé kurzy, exkurze, přenesly výuku mimo budovu školy a připravily své žáky i na nepravděpodobné situace, které nemusí nikdy nastat. Školy by se měly více dotýkat aktuálního dění, univerzity by se měly více integrovat do společnosti a komunity odborníků z praxe tak, aby i studenti získávali praktické zkušenosti během studia.

Zvláštní důraz pak kladou na výuku vlastního názoru, rozvoj individuality a kreativity: „*Technologie zitrška nevyžaduje milióny trochu vzdělaných lidí*

⁶⁶ viz. kapitola 3.1. Informační politika

připravených jednotně vykonávat opakující se práci, nepotřebuje lidi slepě vykonávající rozkazy, kteří jsou si vědomi, že jejich živobytí závisí na mechanickém podřízení se autoritě, ale potřebuje lidi schopné kritického úsudku, kteří si umějí nelézt cestu ve zcela novém prostředí a umějí v rychle se měnícím okolí ihned rozpoznat nové vztahy“ (TOFFLER, 1992 str. 194). Vzdělávání se tedy musí změnit tak, aby tyto lidi připravilo na všechny oblasti života, nejen na práci, ale naučilo je jak hospodařit s penězi, zdravému životnímu stylu, pomohlo jim identifikovat se a rozvíjet svůj talent.

Lidské zdroje se v ekonomice třetí vlny ukázaly skutečně jako jeden z podstatných nositelů prosperity a rozvoje společnosti, proto je vzdělání tak důležité. Většina podniků musela začít věnovat větší péči svým zaměstnancům a jejich rozvoji, aby si je udržela, protože nahradit zkušené odborníky je velice obtížné a nákladné. Není tedy náhoda, že ve vyspělých demokratických zemích mezi hlavní cíle informační politiky patří společnost s vysokou informační gramotností: *„schopnost uvědomit si potenciál informací a souvisejících zdrojů, a schopnost tyto zdroje využívat“ (ŠVEJDA, a další). Obsáhlejší definici informační gramotnosti nabízí Americká asociace knihoven⁶⁷, která říká, že: „K dosažení informační gramotnosti musí být jedinec schopen rozeznat, kdy potřebuje informace, a dále je vyhledat, vyhodnotit a efektivně využít. Informačně gramotní lidé se naučili, jak se učit. Vědí, jak se učit, protože vědí, jak jsou znalosti pořádány, jak je možné informace vyhledat a využít je tak, aby se z nich další mohli učit. Jsou to lidé připravení pro celoživotní vzdělávání, protože mohou vždy najít informace potřebné k určitému rozhodnutí či k vyřešení daného úkolu (IVIG, 2010).“ V této definici jsou popsány různé kompetence důležité pro jedince třetí vlny, kteří musí být dostatečně flexibilní a reagovat na změny, aby obstáli ve společnosti.*

⁶⁷ anglicky American Library Association

Tofflerovi se vyjadřují opět spíše obecně, například v jednom z jejich nejznámějších výroků: *“Negramotní ve 21. století nejsou ti, kteří neumí číst a psát, ale ti, kteří se neumí učit, odnaučovat a přeučovat”* (TOFFLER, 1992).

3.2.7 Aktuální dění optikou Tofflerových

Tofflerovi se na začátku 21. století začali vyjadřovat více skepticky a kriticky. Vytýkají vládám a velkým společnostem nepřizpůsobivost a trvání na starých konzervativních praktikách druhé vlny. Své negativní až negativistická stanoviska Alvin popsal v rozhovoru pro polský tisk v roce 1999, kde kritizoval počínání amerického Kongresu stejně tak jako bruselskou administrativu Evropské unie: *„Demokraticky volené mocenské orgány nejsou schopny přizpůsobit se globalizaci a zároveň jiným než už překonaným vztahům v ekonomice“* (ZAKOWSKY, 1999).

Své názory nově Tofflerovi prezentují díky sociálním sítím, a přesto, že Alvin není příliš častým příspěvatelem na facebooku, jeho komentáře přesně odráží jeho ztrátu optimismu a zařazují světové události do kontextu třetí vlny.

Nebojí se vytknout prezidentovi Baracku Obamovi jeho snahu na zavedení standardů ve školství, nebojí se hledat systémové problémy v kauzách jako havárie těžební plošiny společnosti BP v Mexickém zálivu, ke které došlo v létě roku 2010. Tehdy havarovala ropná plošina Deepwater Horizon, došlo k jejímu zřícení a následnému největšímu ropnému úniku do oceánu v historii USA. Během provozu údajně společnost nedodržela bezpečnostní opatření a po havárii navíc zadržovala a zkracovala informace (Havárie plošiny Deepwater Horizon. In: Wikipedia). Toffler už v knize Třetí vlna k této problematice napsal, že důležitost informací vede ke konfliktu mezi kontrolou korporátních dat a otevřenosti k veřejnosti, jsou snahy o otevřené účetnictví (zveřejňování zisků ropných společností), vzniká větší tlak na pravdivost reklamních sdělení a pokračuje: *„Pro novou éru se stává informační dopad stejně vážným jako*

environmentální či sociální a korporace jsou chápány jako producenti informací stejně tak jako producenti ekonomičtí (TOFFLER, 1980)⁶⁸.“

Toffler také otevřeně podpořil Wikileaks a označil je za perfektní příklad třetí vlny. V novém miléniu už Toffler zdánlivě nestojí na straně vlády jako v 90. letech, ale na straně širokých mas, které o sobě po bankrotu banky Lehman Brothers⁶⁹ a nástupu finanční krize v roce 2008 začaly dávat čím dál víc vědět.

Důkazem jsou především nejznámější protesty typu „Occupy Wall Street“ a protesty lidí z celého světa proti podepsání mezinárodní smlouvy **ACTA** (Obchodní dohoda proti padělatelství)⁷⁰ a amerických protipirátských zákonů **SOPA** (Zákon stop online pirátství)⁷¹ a **PIPA** (Zákon ochrany intelektuálního vlastnictví)⁷². Ty rozvířily diskuzi nejprve v internetové komunitě, posléze diskuzi v médiích a nakonec i u široké veřejnosti pro svou kontroverzi. Zdánlivě se staví za ochranu duševního práva, ovšem reálně ohrožují spíše svobodu internetu.

K protestům, které se postavily proti přijetí těchto zákonů, se připojilo přes 115 tisíc webových stránek a 50 tisíc symbolicky přerušilo svůj provoz po vzoru Wikipedie (LAUSCHMANN, 2012). Zapojil se i největší světový vyhledávač Google, který místo svého loga zařadil odkaz na informativní stránku o návrhu zákona. Informovány tak byly miliony lidí na celém světě a řada z nich vyjádřila svůj nesouhlas na sociálních sítích, prostřednictvím petic nebo přímo v ulicích velkoměst. Symbolem protestů se stal Anonymous, anonymní nehierarchické hnutí, které o sobě dalo poprvé vědět v roce 2003 nejprve mezi internetovou komunitou a během aféry s Wikileaks v roce 2010 se dostalo i do masmédií. Tváří hnutí je maska Guye Fawkesa z komisu V jako vendeta (viz. obrázek č. 3).

⁶⁸ vlastní překlad

⁶⁹ Lehman Brothers – významná americká investiční banka, v roce 2008 představitelé banky požádali o ochranu před věřiteli, a vytvořili tak rekordní bankrot v historii USA a odstartovali americkou hypoteční krizi.

⁷⁰ anglicky Anti-Counterfeiting Trade Agreement

⁷¹ anglicky Stop Online Piracy Acta

⁷² anglicky Protect Intellectual Property Act

Obrázek 3: Symbol protestů proti antipirátským zákonům v USA

Toffer na svém facebookovém profilu píše: „*Naštěstí je SOPA a PIPA zastavena. Samozřejmě, znepokojení umělců, spisovatelů, tvůrců obsahu je pochopitelné, ale pravděpodobně to je náš platební systém, který je v nepořádku. Nemůžeme zabránit lidem kopírovat v digitálním světě, měli bychom jim usnadnit platby nebo vyjádření jejich oblíbenosti převedené do platebního systému. V takové situaci by se sami umělci rvali za kopírování svých děl do systémů sdílení namísto dnešní honby za piráty*“ (TOFFLER, 2012). Staví se za práva občanů v digitálním světě a problém vidí ve špatném platebním systému a lpení velkých mediálních korporací na zákazu kopírování v dnešním digitálním světě.

Na odkaz Tofflerových navázala Tofflerova asociace⁷³, která působí od roku 1996. Je zaměřená na pomoc klientům z různých oblastí najít svůj cíl do budoucna nebo cesty k jeho dosažení. Asociace pořádá diskuze, konference, ale především vytváří reporty a analýzy na zakázku. Pracují v těchto oblastech:

- Inovace (Innovation)
- Udržitelnost (Sustainability)
- Přizpůsobivost (Adaptability)

⁷³ Tofflers Associates

Sama asociace se charakterizuje následovně: „*Naše hlavní síla je naše schopnost vidět svět – a svět každého klienta – z široké škály různých, někdy rozporuplných, perspektiv a vytvořit z toho jasný, přesvědčivý a logický plán pro pohyb vpřed*“ (TOFFLERS ASSOCIATES, 2011)⁷⁴. Asociace pracuje s odkazem Tofflerových a na svých stránkách poskytuje některé ze svých publikovaných prací. Z pohledu informační politiky vydala asociace v roce 2008 zprávu s názvem *Příprava vlády na budoucnost (2008)*⁷⁵, ve které doporučuje vládě transformaci, pokud chce zvládnout výzvy budoucnosti, kterými jsou:

- Vláda je mimo dnešní svět – nemá danou svou roli a ztrácí moc
- Udržet si odpovědnost
- Zaměstnanost musí reflektovat měnící se prostředí

Tyto výzvy obsahují také soubor doporučení, která zahrnují propojení vlády a soukromého sektoru, protože jen to znamená profit pro všechny, rozdělení vládních agend do menších celků tak, aby byly blíže lidem, a důraz na vzdělání pro zachování si konkurenceschopnosti.

⁷⁴ vlastní překlad

⁷⁵ Preparing Government for the future

ZÁVĚR

Z rozboru díla manželů Tofflerových vyplývá, že jejich knihy na sebe v mnohých myšlenkách navazují, ba dokonce se překrývají. Kostru díla tvoří **Šok z budoucnosti**, **The Third Wave** a **Powershift**, které popisují přechod z druhé (industriální) do třetí (informační) vlny, a ačkoli tvoří trilogii, každá nabízí odlišný úhel pohledu.

Informační politika třetí vlny je charakteristická svou pomíjivostí, novostí a rozmanitostí, a klade tak těmito vlastnostmi vysoké nároky mimo jiné na jednotlivé strategie přístupu k informacím. Pod tlakem změn jsou jedinci, organizace, státy i společnost jako celek nuceni vytvářet vlastní informační strategie, ale také hledat úniky od množství informací, které je obklopují.

Tofflerovi především velice dobře odhadli trendy týkající se změny pracovních návyků a narůstající počet lidí, kteří pracují online z domova, dále předpověděli možnosti nakupování online, distribuce a logistiky, ale také zpětnou vazbu přímo od spotřebitele, který mnohdy online objednává výrobky, které ještě nejsou vyrobeny, ale vznikají až na jeho podnět. V neposlední řadě jsou to pak předpovědi ohledně „the social decision-making“, které nemůžeme považovat za naplněné, přestože již velice dobře fungují například v řízení menších organizací, správních celků či alternativních projektů.

Vzdělávání třetí vlny souvisí se zrušením jednotných osnov, propojením okolí se školou, zapojení více lidí do procesu vzdělávání i soustředění na rozvoj schopností žáků pracovat s informacemi a umění se učit.

I přesto, že Tofflerovi již nevydávají knihy ani nepublikují články, mají stále co říci a využívají k tomu nejrůznější komunikační kanály, včetně facebooku, díky kterým připomínají, že i aktuální události mají co do činění s nástupem třetí vlny a odklonem od industriálních praktik, které nás stále obklopují. Je jen škoda, že Tofflerovi opustil jejich optimismus ohledně budoucnosti, že nás již neinformují o

světých zítřcích tak, jak to dělali v osmdesátých letech a později v *letech* devadesátých. Očekávali, že nové technologielepší život na všech úrovních, jak pracovních, tak osobních, ale již nám nedávají odpovědi, co bude dál.

Ačkoli Tofflerovi se zabývali širokou škálou témat, do práce byly zahrnuty pouze ty relevantní, které souvisí s informační politikou. Aktuální sociální, politické a ekonomické světové problémy by si jistě zasloužily hlubší srovnání s předpověďmi Tofflerových a analýzu toho, do jaké míry se plní či neplní a proč.

SOUPIS POUŽITÉ LITERATURY

Anon. 2000. Archives New York Times. New York: The New York Times Company, 11. July 2000. [cit. 2011-04-07]. Dostupné z: <http://www.nytimes.com/2000/07/11/classified/paid-notice-deaths-toffler-karen.html>

Anon. 2008. 5 questions for Alvin Toffler. *Inventors Digest*.

Anon. 2008. 50 foreigners shaping China's modern development. *People's daily online*. [online] 03. 08 2008. [cit. 2011-10-05]. Dostupné z: http://english.people.com.cn/200608/03/eng20060803_289510.html

Anon. 2010. Svět za 40 let? Vlastní zahrádka bude nezbytností, kancelář přežitků, miní futurolog. [online] [cit.2012-09-11]. Dostupné z: <http://zpravy.ihned.cz/svet-amerika/c1-47349330-svet-za-40-let-vlastni-zahradka-bude-nezbytnosti-kancelar-prezitek-mini-futurolog>

Anon. 2011. Affiliations and honors. *alvin+heidi toffler: futurists*. [online] [cit. 2011-20-11]. Dostupné z: <http://www.alvintoffler.net/?fa=biosaffiliations>

Anon. 2011. Biography of Alvin and Heidi Toffler. *alvin+heidi toffler: futurists*. [online] [cit. 2011-15-09]. Dostupné z: <http://www.alvintoffler.net/?fa=bios>

Anon. 2012. *MyFootballClub*. [online]. [cit. 2012-04-09]. Dostupné z: <http://www.myfootballclub.co.uk/>

Anon. 2012. *Holešovská výzva*. [online] 10. duben 2012. [cit. 2012-04-10]. Dostupné z: <http://www.holesovskavyzva.cz/>

BECK, Ulrich. 1997. *The Reinvention of Politics*. Cambridge : John Wiley & Sons.

BELL, WENDELL. 1982. The Third Wave. *Social Forces*. 1982, Volume 61:1, s. 289-300.

BRAMAN, Sandra. 2011. Defining Information Policy. *Journal of Information Policy*. vol. 1, iss. 1, s. 1-5.

BYSTRĚČAN, Ivo. 2002. Šok z budoucnosti. *Sociální studia: časopis katedry sociologie FSS UM*. Nostalgická recenze. č. 8. s. 189-193.

CLARK, Hannah. 2006. First Job: Alvin Toffler. *Forbes*. [online] 23. 5. 2006. [cit. 2011-08-08]. Dostupné z: http://www.forbes.com/2006/05/20/alvin-toffler-work_cx_hc_06work_0523toffler.html

ČERVENKA, Vladimír. 2011. *Země internetová: Jak internet mění českou ekonomiku*. [online] [cit. 2012-11-10]. The Boston Consulting Group. Dostupné z: <http://www.slideshare.net/InnovationTank/zeme-internetova-jak-internet-meni-ceskou-ekonomiku#btnPrevious>

DREIFUS, Claudia. 1995. Present Shock. *The New York Times Magazine*. [online] 11 June 1995. [cit. 2012-20-02]. Dostupné z: <http://www.nytimes.com/1995/06/11/magazine/present-shock.html?pagewanted=all&src=pm>

EARLY, Allen. 1977. The Eco-Spasm Report (Book Review). *American Economist*. vol. 21, iss.1.

EVROPSKÁ KOMISE. 2012. Vzestup internetové ekonomiky EU. *Evropská komise*. [online] [cit. 2012-20-03]. Dostupné z: http://ec.europa.eu/news/economy/120111_cs.htm

EXECUTIVE OFFICE OF THE PRESIDENT OF THE UNITED STATES. 2012. *Digital Government: Building a 21st Century Platform to Better Serve the American People*. [online] [cit.2012-15-11]. Dostupné z: <http://www.whitehouse.gov/sites/default/files/omb/egov/digital-government/digital-government.html>

FELDMAN, Tony. 1997. *An introduction to Digital Media*. New York: Routledge. ISBN 0415-1510-82.

FISCHER, Antonín. 2010/2011. Stát a informační společnost. *Czech Top 100 Forum*. 2010/2011. ISSN 1214-6315.

FORGE, Simon. 2009. A Green Knowledge Society: An ICT agenda to 2015 for Europe's future knowledge society. [online] [cit. 2012-18-10]. Dostupné z: http://ec.europa.eu/information_society/europe/i2010/docs/i2010_high_level_group/green_knowledge_society.pdf

GIESBERT, Franz-Olivier. 1984. Por qué va a estallar el universo. *El País: Archivo*. [online] [cit. 2012-03-10]. Dostupné z: http://elpais.com/diario/1984/01/29/sociedad/444178803_850215.html.

Havárie plošiny Deepwater Horizon. In: *Wikipedia: the free encyclopedia* [online]. St. Petersburg (Florida): Wikipedia Foundation, 11. 12. 2006, last modified on 15. 11. 2012 [cit. 2012-11-28]. Dostupné z: http://cs.wikipedia.org/w/index.php?title=Hav%C3%A1rie_plo%C5%A1iny_Deepwater_Horizon&oldid=9262739

HRADILOVÁ, Jitka. 2001. *Hlavní linie a trendy informační politiky Evropské unie a jejich odraz v přípravě České republiky na členství v Evropské unii.* Praha : Ústav informačních studií a knihovnictví FF UK.

IVIG. 2010. *IVIG. Jak rozumíme informační gramotnosti.* [online] 16. 11 2010. [cit. 2012-11-11]. Dostupné z: <http://www.ivig.cz/informacni-gramotnost.html>

JONÁK, Zdeněk. 2003. *Česká terminologická databáze knihovnictví a informační vědy (TDKIV).* [online] [cit. 2012-15-03]. Dostupné z: http://aleph.nkp.cz/F/?func=direct&doc_number=000000507&local_base=KTD

KLAMM, Judith. 2006. Revolutionary Wealth: How it will be created and how it will change our lives. *Library Journal.* Book's review, vol. 9, iss. 131.

KOMISE EVROPSKÝCH SPOLEČENSTVÍ. 2005. *i2010 – evropská informační společnost pro růst a zaměstnanost.* [online] 2005. [cit. 2012-11-05]. Dostupné z: <http://aplikace.mvcr.cz/archiv2008/micr/files/2492/i2010.pdf>

LA ROSSA, Daniel. 1979. The Eco-Spasm Report (Book Review). *Library Journal.* vol 100, iss. 10.

LAUSCHMANN, Jindřich. 2012. Středeční internetový protest proti SOPA v číslech. *tyinternety.cz.* [online] 20. 01 2012. [cit. 2012-05-08]. Dostupné z: <http://www.tyinternety.cz/novinky/stredecni-internetovy-protest-proti-sopa-v-cislech-5882>

LISTER, Martin. 2009. *New Media: A Critical Introduction.* New York: Routledge. ISBN 0-203-88482-5.

MARIEN, Michael. 2006. Tofflerama, New and (Mostly) Old. *The Futurist.* November-December, s. 62-63.

MARTOCH, Michal. 2009. Práce z domova v USA pro 2 z 5 pracovníků. *Workline* [online]. 27. 10. 2009 [cit. 2012-03-06]. Dostupné z: <http://www.workline.cz/Clanky/Studie-Prace-z-domova-v-USA.aspx>

MCGEE, Ken. 2006. Interview. *Gartner* [online]. 27. November 2006 [cit. 2012-02-06] Dostupné z: http://www.gartner.com/research/fellows/asset_165710_1176.jsp

MCLUHAN, Marshall. 1991. *Jak rozumět médiím: extenze člověka*. Praha: Odeon, 1991.

MINISTERSTVO INFORMATIKY. 2004. *Státní informační a komunikační politika: e-Česko 2006* [online]. [cit. 2012-02-04]. Dostupné z: http://knihovnam.nkp.cz/docs/SIKP_def.pdf

MINISTERSTVO PRŮMYSLU A OBCHODU. 2011. *Státní politika v elektronických komunikacích - Digitální Česko* [online]. 2011 [cit. 2012-04-08]. Dostupné z: <http://www.addmecop.eu/home/czech-republic/knihovna/legislativa/priloha001%20-1.pdf>

NYE Jr., Joseph S. The Information Revolution and American Soft Power. *ASIA-PACIFIC REVIEW*. vol. 9, iss. November 1.

PÄIVÄRINTA, Tero a SÆBØ, Øystein. 2006. Models of E-Democracy. *Communications of AIS* [online]. [cit. 2012-06-09]. vol. 17, iss 37. Dostupné z: <http://web.ebscohost.com/ehost/pdfviewer/pdfviewer?sid=ef2ab508-13d9-49d2-93a4-e1866a10824b%40sessionmgr14&vid=7&hid=8>

PETERKA, Jiří. 2008. Stalo se: připravují se elektronické volby. *Lupa* [online]. 14. 4. 2008. [cit. 2012-08-09]. Dostupné z: <http://www.lupa.cz/clanky/stalo-se-pripravuji-se-elektronicke-volby/>

ROVENSKÝ, Jan. Politici uvažují o internetových volbách v roce 2014. *Novinky.cz*. [online]. [cit. 2012-04-08]. Dostupné z: <http://www.novinky.cz/domaci/209084-politici-uvazuji-o-internetovych-volbach-v-roce-2014.html>

SELICHAROVÁ, Marta. 2012. Česká pošta uzavřela rok 2011 s hospodářským výsledkem 419 miliónů Kč. *Česká pošta* [online]. 29. 3 2012. [cit. 2012-05-08]. Dostupné z: <http://www.ceskaposta.cz/cz/aktualne/tiskove-zpravy/2012/ceska-posta-uzavrela-rok-2011-s-hospodarskym-vysledkem-419-milionu-kc-id37609/>

SHAPIRO, Carl. 1997. *US Government Information Policy* [online]. 1997. [cit. 2012-03-0]. Dostupné z: <http://people.ischool.berkeley.edu/~hal/Papers/policy/policy.html>

SLOVNÍK POJMŮ. 2012. *Fondy evropské unie* [online]. [cit. 2012-08-09]. Dostupné z: <http://www.strukturalni-fondy.cz/Glosar/E>

ŠVEJDA, Jan a PLANKOVÁ, Jindra. Informační gramotnost. In: *KTD: Česká terminologická databáze knihovnictví a informační vědy (TDKIV)* [online]. [cit. 12-07-2012]. Dostupné z: http://aleph.nkp.cz/F/?func=direct&doc_number=000002038&local_base=KTD

RADA PRO INFORMAČNÍ POLITIKU. 1999. *Státní informační politika - cesta k informační společnosti* [online]. [cit. 2012-05-07]. Dostupné z: http://www.epractice.eu/files/media/media_425.pdf

TOFFLER, Alvin. 1973. *The Culture Consumers*. First Vintage Books Edition. New York : Random House. ISBN 0394-7184-88.

TOFFLER, Alvin. 1975. *The eco-spasm report*. New York : Bantam Book. ISBN 0552-6495-54.

TOFFLER, Alvin. 1980. *The Third Wave: The Revolution that will change our lives*. New York: Collins. ISBN 0002-1184-75.

TOFFLER, Alvin. 1983. *Previews and Premises: an interview with the author of Future shock and The third wave*. New York: William Morrow and company. ISBN 0-688-01910-2.

TOFFLER, Alvin. 1985. *The Adaptive corporation*. New York: McGraw-Hill Book Company. ISBN 0-07-064966-9.

TOFFLER, Alvin. 1992. *Šok z budoucnosti*. Praha: Práce. ISBN 80-208-0160-X.

TOFFLER, Alvin a TOFFLER, Heidi. 1995. *Nová civilizace: Třetí vlna a její důsledky*. Praha: Dokořán.

TOFFLER, Alvin a TOFFLER, Heidi. 1990. *Powershift: Knowledge, Wealth, and Violence at the Edge of the 21st Century*. New York: Bantam Book. ISBN 0553-0577-66.

TOFFLER, Alvin a TOFFLEROVÁ, Heidi. 2002. *Válka a antiválka: Jak porozumět dnešnímu globálnímu chaosu*. Praha: Dokořán. ISBN 80-86569-16-0.

TOFFLER, Alvin a TOFFLER, Heidi. 2006. *Revolutionary Wealt*. New York: Knopf. ISBN 0375-4017-41.

TOFFLER, Alvin. 2012. In Facebook. *Alvin Toffler*. [online]. [cit. 2012-06-11]. Dostupné z: <http://www.facebook.com/pages/Alvin-Toffler/27766753581>

TOFFLER ASSOCIATION. 2008. *Preparing Government For The Future* [online] September 2008. [cit. 2012-09-11] Dostupné z: <http://www.toffler.com/docs/preparing-govt-future-0809-r.pdf.pdf>

TOFFLERS ASSOCIATES. 2011. *Tofflers Associates* [online]. [cit. 2012-23-11]. Dostupné z: <http://www.toffler.com>

VLASÁK, Rudolf. 2011. *Informační politika: minulost a současnost v Čechách a vyspělých demokraciích*. Praha: Ústav informačních studií a knihovnictví.

VLASÁK, Rudolf. 2012. Informační politika: základní východiska a současnost ve vyspělých demokraciích. *Elektronické studijní texty* [online]. 07. 01 2012. [cit. 2012-04-03]. Dostupné z: http://texty.jinonice.cuni.cz/studijni-texty/vlasak-rudolf/vlasak_02.pdf/view

VOŘÍŠEK, Jiří. 2006. Jaký lze očekávat vývoj vlivu ICT na ekonomiku ČR v příštích 5-10 letech? *Systémová integrace*. 2006, č. 4.

WARSCHAUER, Mark. 2011. Digital divide. *Encyclopedia of Library and Information Sciences*. Taylor and Francis. ISBN 0-8493-9712-X.

WEBSTER, Frank. 2009. Information society. *Encyclopedia of Library and Information Sciences*. Taylor & Francis.

WEBSTER, Frank. 2002. *Theories of the information society*. London : Routledge.

WITALEC, Janet. 2006. eNotes.com. *Alvin Toffler - Introduction* [online]. 2006. [cit. 2012-09-09] Dostupné z: www.enotes.com/alvin-toffler-salem/alvin-toffler

ZAKOWSKY, Jacek. 1999. Alvin Toffler: Nečekají nás krvavé revoluce. *Lidové noviny*.

ZLATUŠKA, Jiří. 1998. Informační společnost. *ÚVT MU Zpravodaj* [online]. [cit. 2012-05-08]. Dostupné z: <http://www.ics.muni.cz/bulletin/articles/122.html>

Příloha č. 1

Životopis v datech:

- 1928 – narozen Alvin Toffler, New York
- 1929 – narozena Heidi Toffler, New York
- 1948 – setkání Tofflerových
- 1950 – svatba Tofflerových
- 1954 – narození dcery Karen
- 1959 – Alvin působil jako redaktor časopisu Fortune
- 1961 – návrat do New Yorku
- 1961 – práce pro IBM
- 1965 – 1967 – Alvinovo působení na New School for Social Research
- 1969 – Alvin působil jako hostující profesor na Cornell university
- 1970 – vychází první kniha Šok z budoucnosti
- 1972 – zpráva pro AT&T
- 1980 – vychází Třetí vlna
- 1986 – setkání s Gorbačovem, podpora neziskového sektoru v SSSR
- 1990 – vychází The Powershift
- 1996 – založení poradenské firmy Toffler Associates
- 2000 – umírá dcera Karen
- 2006 – vychází zatím poslední kniha The Revolutionary Wealth
- 2008 – Alvin Toffler začal využívat facebook

Příloha č. 2

Obrazová dokumentace:

Obrázek č. 1: Alvin Toffler

Zdroj: http://en.wikipedia.org/wiki/Alvin_Toffler

Obrázek č. 2: Manželé Tofflerovi

Zdroj: <http://blog.startahead.com/?p=9>